

ANAYASA MAHKEMESİ'NİN KARAYOLLARI TRAFİK KANUN'UN DA VERMİŞ OLDUĞU İPTAL VE RET KARARININ SONUÇLARI

Hüseyin Tuzaş*

I- ÖNSÖZ

Yeni Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları'nın 01.06.2015 tarihinde yürürlüğe girmesi ile birlikte trafik kazalarından kaynaklanan tazminatların kapsamını belirleyen usul ve esaslar konusunda Genel Şartların getirdiği düzenlemeler tartışılmaya başlandı. Buna 26.04.2016 tarihinde resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 6704 sayılı (torba) yasası ile 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanun'un 90, 92, 97 ve 99. Maddelerinde değişikliklerde eklenince tartışmanın boyutu iyice büyüdü.

KTk'un 90. Maddesinde "**Zorunlu mali sorumluluk sigortası kapsamındaki tazminatlar..Kanun çerçevesinde hazırlanan genel şartlarda öngörülen usul ve esaslara tabidir. Söz konusu tazminatlar ve manevi tazminata ilişkin olarak bu Kanun ve genel şartlarda düzenlenmeyen hususlar hakkında 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanun'un haksız fiillere ilişkin hükümleri uygulanır**" ifadesi ile tazminatların kapsamını belirleyen usul ve esaslar yönünden Karayolları Trafik Kanunu ile birlikte Genel Şartlar'ın hükümlerine atıf yapılması ve Genel Şartlar'ın hükümlerinin Türk Borçlar Kanun'un haksız fiile ilişkin hükümlerinin uygulanmasının önüne alınması "İdarenin bir tasarrufu olan Genel Şartlar'a kanun gücü verildiği" eleştirilerini de beraberinde getirdi.

Özellikle Karayolları Trafik Kanunu ile açıkça düzenlenmiş hususların kapsamını daraltan yada genişleten Genel Şartlar'ın Hükümleri'nin normlar hiyerarşisi karşısında uygulanabilirliğinin olmadığı düşüncesi doktrinde hakim düşünce oldu. Örneğin KTK'un 98. Maddesinde düzenlenen tedavi giderleri içinde yer alan sağlık hizmeti giderlerinin kapsamı trafik kazası nedeniyle yaralanan kişinin hastane ve sağlık kuruluşlarında aldığı tıbbi tedaviye yönelik sağlık hizmeti ile sınırlı tutulmuşken Genel Şartlar ile sürekli sakatlık raporu alınıncaya kadar ki "bakıcı giderleri" ile "geçici iş göremezlik kayıplarının" sağlık hizmeti giderleri kapsamına dahil edilerek bu giderlerden sigorta şirketlerinin sorumluluğunun kaldırılarak Sosyal Güvenlik Kurumu'nun sorumluluğuna bırakılması en çarpıcı örneklerden biridir.¹

Ancak Genel Şartlar'ın düzenlediği her alanda Genel Şartlar'ın uygulanması gerektiği düşüncesinde olanlar bu düşüncelerini Karayolları Trafik Kanun'un 90. Maddesinde ki "**Zorunlu mali sorumluluk sigortası kapsamındaki tazminatlar bu Kanun ve bu Kanun çerçevesinde hazırlanan genel şartlarda öngörülen usul ve esaslara tabidir.**" İfadesine dayandırıyorlardı.

Tartışmaların zirveye ulaştığı bir anda Anayasa Mahkemesi 17/7/2020 Tarih, Esas 2019/40, Karar 2020/40 Sayılı Kararı ile;

a) Karayolları Trafik Kanun'un 90. Maddesinin Birinci Cümlesinin "**...bu Kanun ve bu Kanun çerçevesinde hazırlanan genel şartlarda öngörülen usul ve esaslara**

*Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Üyesi

¹ Tuzaş Hüseyin, Trafik Kazalarından Doğan Cismani Zararlar ve Tazmini, Sayfa 7 ve 8

tabidir.” Bölümünde Yer Alan “...ve bu Kanun çerçevesinde hazırlanan genel şartlarda...” İbaresini, İkinci Cümlesinde Yer Alan “...ve genel şartlarda...” İbaresinin,

b) Kanun’un 92. Maddesinin (i) Bendi “**Bu Kanun çerçevesinde hazırlanan zorunlu mali sorumluluk sigortası genel şartları ve ekleri ile tanımlanan teminat içeriği dışında kalan talepler.**”İbaresinin, Anayasa’nın 5., 13., 17., 35. ve 48. maddelerine aykırı olduğundan oy çokluğu ile iptallerine karar vermiştir.

Ayrıca Anayasa Mahkemesi;

a) Kanun’un 90. Maddesinin Birinci Cümlesinin “...bu Kanun ve bu Kanun çerçevesinde hazırlanan genel şartlarda öngörülen usul ve esaslara tabidir.” Bölümünde Yer Alan “...bu Kanun...” ve “...öngörülen usul ve esaslara tabidir.” İbarelerinin,

b) Kanun’un 92. maddesinin (g) bendinde yer alan “**Hak sahibinin kendi kusuruna denk gelen tazminat talepleri**” ibaresinin,

c) Kanun’un 92. maddesinin (h) bendinde yer alan “**İlgililerin, sigortalının sorumluluk riski kapsamında olmayan tazminat talepleri**” ibaresinin,

d) Kanun’un 93. Maddesinin birinci fıkrasında yer alan “**Zorunlu mali sorumluluk sigortası genel şartları,...**” İbaresinin,

e) Kanun’un 97. Maddesinin Birinci Cümlesi “**Zarar görenin, zorunlu mali sorumluluk sigortasında öngörülen sınırlar içinde dava yoluna gitmeden önce ilgili sigorta kuruluşuna yazılı başvuruda bulunması gerekir.**” İbaresinin,

f) Kanun’un 99. Maddesinin birinci fıkrasında yer alan “...zorunlu mali sorumluluk sigortası genel şartlarıyla belirlenen belgeleri,...” ibaresinin, Anayasa’ya aykırı olmadığına ve itirazın reddine oybirliği ile karar vermiştir.

Bu karar 09/10/2020 tarihinde resmi gazetede yayımlanması ile birlikte İptal kararı sonrası nasıl bir uygulama olacak? Genel Şartlar’ın hangi hükümleri uygulanacak? Hatta maluliyetin belirlenmesi için çıkarılan yönetmeliklerin hangisi iptal kararından etkilenecek gibi yeni yeni tartışmalar başladı. Maalesef her konuda olduğu gibi bu konuda da herkes kendi penceresinde bakarak farklı bir şeyler söylemeye başladı.

İptal kararı ile ortaya çıkan karışıklığı ve kafalarda oluşan soruları gidermek açısından, öncelikle Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı, Anayasa Mahkemesi’nin gerekçe ve yorumlarının bağlayıcılığı, Anayasa Mahkemesi’nin iptal kararının derdest dosyalar açısından sonuçlarını doktrindeki görüşler, benzer konularda Yargıtay uygulamaları ışığında ortaya koyarak bu bilgiler çerçevesinde “Anayasa Mahkemesi’nin iptal kararının tazminat hukuku açısından sonuçlarının ne olacağı” konusunun daha iyi anlaşılacağı düşüncesi ile bu makaleyi kaleme aldım.

II- ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARININ BAĞLAYICILIĞI

1982 Anayasası’na göre kanunların Anayasa’ya uygunluğunun yargısal denetimi soyut norm denetimi (iptal davası) ile somut norm denetimi (itiraz yolu) olarak karşımıza çıkmaktadır.

Soyut norm denetimi Anayasa da belirtilen bazı organların bir kanun aleyhinde Anayasa Mahkemesi'nde dava açmalarıyla gerçekleştirilen denetimdir. Bu denetimde Anayasa'ya aykırılık iddiası herhangi bir dava ile ilişkilendirilmeden soyut olarak gerçekleştirildiğinden, soyut norm denetimi olarak adlandırılmaktadır.

Somut norm denetimi ise, bir mahkemede görülmekte olan bir davanın karara bağlanmasının, o davada kullanılacak hukuk normunun Anayasa'ya uygun olup olmamasına bağlı olması halinde yapılan denetimdir. Bu husus 1982 Anayasası'nın 152. Maddesinde “*Bir davaya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin hükümlerini Anayasa'ya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddî olduğu kanısına varırsa, Anayasa Mahkemesi'nin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri bırakır.*” Şeklinde düzenlenmiştir.

Anayasa Mahkemesi kararları nitelikleri gereği bağlayıcıdır. Anayasa'nın 153'üncü maddesinin son cümlesi “*Anayasa Mahkemesi kararları Resmî Gazetede hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzelkişileri bağlar.*” İfadesi gereğince Anayasa Mahkemesi kararları Resmi Gazetede hemen yayımlandıktan sonra yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzelkişileri bağlar. Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcı olması kesin olmalarının doğal bir sonucudur. Hukuk devletlerinde uyumsuzlukların kesin bir çözüme kavuşması ve bu sonucu bireylerin ve kurumların kabul edip uyması istikrar ilkesinin bir gereğidir.

Aynı zamanda bir yargı organı olan Anayasa Mahkemesi'nin verdiği kararlar Mahkemenin kendisini de bağlar. Dolayısıyla hukuki istikrar ve güvenin tesisi ve uygulama birliği bakımından Anayasa Mahkemesi kararlarının ilke ve esaslar noktasında birbirleriyle çelişmemesi gerekmektedir. Ancak değişen şartlardan dolayı mahkemenin içtihat değiştirmesi gündeme geldiğinde bunun ilkesel bir değişim olduğu, üyelerin kişisel tasarrufundan kaynaklanmadığının hazırlanacak doyurucu gerekçede belirtilmesi gerekir.²

Anayasa'nın 153'üncü maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde “*İptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz.*” Şeklinde açık düzenlemeye rağmen, Anayasa Mahkemesi'nin kamuoyunun yakından takip ettiği bir kısım davaların gerekçelerini yazmadan önce hüküm fıkrasını açıkladığı görülmektedir. Anayasa'nın 153'üncü maddesinin ilk fıkrasına dayanılarak henüz gerekçesi yazılmadan açıklanan bu tür kararların bağlayıcı olduğu değerlendirilmektedir. Burada maddenin yazılış tarzından iptal kararları dışındaki kararların gerekçelerinin yazılmadan açıklanabileceği ve bu haliyle bağlayıcı olacağı gibi bir sonuç çıkmaktadır.³

Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcı olması, ilgili Anayasa maddesinde belirtilmiş olan kişi ve organların Anayasa Mahkemesi kararına uygun olarak hareket etmesi demektir. Yasama organının Anayasa Mahkemesi kararını yok sayarak iptal edilen kanunun aynen yeniden kanunlaştıramaması ya da benzer bir kanun yapamaması demektir.⁴

² Yıldırım, s. 79.

³ Murat Sevinç, “Anayasa Mahkemesi Kararlarının Resmi Gazete'de Yayımları ile Bağlayıcılığı Arasındaki İlişki”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C. 60, S. 1, s. 179.

⁴ Adalı, s. 6-7.

Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı klasik anlamda, iptal edilen kanunun hukuki geçerliliğini yitirmesi anlamına gelir. O halde bağlayıcılık bakımından ilk yapılması gereken, iptal edilerek ortadan kalkmış yasa ya da kuralın artık geçerliliği olmadığını kabul etmek ve o yasa ya da kuralı yok saymaktır.⁵

III- ANAYASA MAHKEMESİ'NİN GEREKÇE VE YORUMLARININ BAĞLAYICI OLUP OLMADIĞI SORUNU

Anayasa Mahkemesi kararının hüküm ve gerekçe olmak üzere aslında iki bölümden oluştuğunu ve her ikisinin de birbirini tamamladığını belirtmek gerekir. Hükümün üzerine inşa edildiği hukuksal temel olan gerekçe, hem kararın etkilediği kişiler, hem de hukuk camiası için çok önemlidir. Gerekçe bölümü hüküm fıkrasında belirtilen sonuca nasıl ulaşıldığını gösteren bir çeşit temel yapı taşıdır. Gerekçe olmadan hüküm fıkrasına ulaşılamaz.

Anayasa Mahkemesi'nin Anayasa'ya uygunluk denetimi yaparken Anayasa'yı nihai olarak yorumlama yetkisi tartışılmaz; çünkü yorumlama yetkisi yargı yetkisinin kullanılmasının doğal bir sonucudur. anayasal yetkilerin belirlendiği ve bölüşüldüğü bir siyasal ortamda temel hak ve özgürlüklerin savunucusu olan ve yine devlet erkleri arasında bir denge unsuru olarak yer alan Anayasa Mahkemeleri, her ne kadar birtakım siyasal kararlar verse de sonuç itibarıyla yargı organıdır ve yorum kaçınılmazdır.

Türk Anayasal Sistemi'nde ise Anayasa'yı yorumlama yetkisi açıkça Anayasa'da yer almasa bile Anayasa Mahkemesi'ne verilmiştir.

Anayasa'nın 153/son maddesinde ifadesini bulan Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı ilkesi, kararlarının sadece hüküm fıkrasının mı yoksa gerekçelerinin de mi bağlayıcı olduğu ve mahkeme kararları karşısında yasama organının durumunun ne olacağı konularında gerek doktrin gerekse yargı kararlarında tartışmalar bulunmaktadır.

Anayasa Mahkemesi'nin önüne gelen meselede iptal kararı verdiği durumlarda Anayasa Mahkemesi ile Yüksek Mahkemeler arasında herhangi bir tartışma ya da çatışma çıkmamaktadır. Bu durumda iptal kararı yürürlüğe girmekle diğer yargı yerlerini bağlamaktadır. Asıl sorun Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararı vermeyip, Anayasa'ya uygun yorum yöntemiyle yasanın geçerliliğini koruduğu durumlarda ortaya çıkmaktadır. Anayasa Mahkemesi birçok kararında⁶ bu yöntemi uygulamıştır. Bu yöntem göre Anayasa Mahkemesi, yargısal denetimini yaptığı yasanın anlamını önce kendi yorumuna göre belirlemekte ve bu yorum sürecinde birbirine denk çeşitli anlamlar ortaya çıkmışsa, bunlardan Anayasa'ya uygun olanı tercih etmek suretiyle yasanın iptalinden kaçınmaktadır.

a) Mahkeme'nin Gerekçe Ve Yorumlarının Bağlayıcı Olduğu Görüşü

Bu görüşe göre; Anayasa Mahkemesi'nin yasayı Anayasa'ya uygun olarak

⁵ Yavuz Atar, Türk Anayasa Hukuku, III.Baskı, Konya, Mimoza Yayınları, (2005), s.324., Yıldırım Uler, (1988), s.529.

⁶ AYM E.1968/38, K.1969/34, 12.6.1969; E.1969/67, K.1970/22, 28.4.1970; E.1972/2, K.1972/28, 23.5.1972; E.1975/192 K.1976/18, 18.7.1976; E.1982/4, K.1983/17, 20.12.1983; E.1990/28 K.1991/11, 2.5.1991; E.1986/19 K.1987/3, 27.1.1987.

yorumlayarak ayakta tutması halinde normal olan, diğer mahkemelerin Anayasa'ya aykırı olan önceki yorumu düzelterek yasa kuralını Anayasa Mahkemesi'nin yorumuna uygun olarak uygulamalarıdır. Bu yön Anayasa'nın üstünlüğü ve Anayasa Mahkemesi kararlarının yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlamasının olağan sonucudur. Diğer yargı yerlerinin Anayasa Mahkemesi'nin bir yasa kuralını Anayasa'ya uygun yorumundan farklı olarak karar vermeleri, Anayasa'nın sisteminde çözümüne imkanı bulunmayan bir içtihat uyuşmazlığına yol açar ve hukuk birliğini zedeler.⁷

Emin Memiş'e göre; Türk hukukunda kurallar kademesine bakıldığında ilk sırada Anayasa, Anayasa teamülleri ve Anayasa Mahkemesi kararları bulunmaktadır. Onun için Anayasa Mahkemesi kararlarının gereğinin yapılması önem taşır. Türk Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı sorununda hiçbir kuşku duyulamaz. Anayasa Mahkemesi, ne tür bir karar verirse versin, o tartışılmaz. Anayasa Mahkemesi kararının yetersiz olması bir yana, onun tartışılması için değil uyulması için çıkarıldıkları açıktır. Hatta Anayasa Mahkemesi kararlarının, Anayasa kurallarının türevi olduğu açıktır. Onlara uymama ile Anayasa kurallarına uymamanın sonuçları aynıdır.⁸

Anayasa Mahkemesi açısından bir çeşit kendi kendini sınırlama niteliği taşıyan Anayasa'ya uygun yorum yöntemi, diğer Yüksek Mahkemeler açısından adeta genişletici bir yorum niteliği kazanmakta ve hukuku geliştirici bir işlev yerine getirmektedir. Bir yasa hükmünün itiraz yoluyla Anayasa Mahkemesi önüne gelmesi, gönderen mahkemenin o hükme Anayasa'ya uygun bir anlam veremediğini gösterir. Bu durumda Anayasa Mahkemesi'nin Anayasa'ya uygun yorum yapması, denetlenen yasa hükmüne uygulamadaki anlamından farklı bir anlam kazandırmış olacaktır. Bundan sonraki uygulamada mahkemelerin bu yoruma itibar etmeleri halinde ortada bir sorun kalmayacak, buna karşılık önceki yorumlarında direnmeleri halinde çok ciddi sorunlar ortaya çıkacaktır.⁹

b) Mahkeme'nin Gereğe Ve Yorumlarının Bağlayıcı Olmadığı Görüşü

Bu görüşe göre; Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığının diğer Yüksek Mahkeme kararlarının bağlayıcılığından farklı bir anlama sahip olmadığı, maddede yer alan bağlayıcılık kuralının sadece Anayasa Mahkemesi kararlarının gereğinin yerine getirilmesi anlamına geldiği, Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığının sadece iptal kararları bakımından bir anlam taşıdığı, ret kararları ve yorumlu ret kararları bakımından maddi anlamda kesinliğin, başka deyişle kararın bağlayıcılığının söz konusu olmadığı belirtilmektedir. Gereğe olarak, ret kararlarında bir iptal söz konusu olmayıp kanun hükmünün yasama, yürütme ve yargı organları tarafından uygulanmakta olması gösterilmektedir.¹⁰

Anayasa Mahkemesi'nin yorumlarının mahkemeleri, dolayısıyla hakimleri

⁷ Şerife Ilgın YILDIZTURAN, Anayasa Mahkemesi'nin Yorumlu Ret Kararları Yüksek Lisans Tezi

⁸ Emin Memiş, (2007), s.192-195.

⁹ Fazıl Sağlam, (1996), s.51.

¹⁰ Fazıl Sağlam, (2004), s.539 vd. Yusuf Şevki Hakyemez, (2008), s.369.; Yavuz Atar, (2005), s.324.; Kemal Gözler, Anayasa Hukukuna Giriş, Üçüncü Baskı, Bursa, Ekin Kitabevi Yayınları, (2003), s.358.; Ergun Özbudun, (2009), s.421.

bağlayacağını kabul etmek, hakimlerin bağımsızlığı ilkesine de aykırıdır. Anayasa Mahkemesi'nin yapmış olduğu yorumların bağlayıcı olduğunun kabulü, bir kanunun ne anlama geldiği ve nasıl uygulanması gerektiği konusunda hakimlere yöneltilmiş emir ve talimat anlamına gelir ki bu durum Anayasa'nın 138. Maddesine aykırılık teşkil eder.¹¹

Anayasa Mahkemesi'nin kararının gerekçesine de bağlayıcılık gücü atfedilmesi, Anayasa Mahkemesi'nin yasama, yürütme ve yargı organlarına ve hatta gerçek ve tüzel kişilere emir ve talimat vermesi anlamına gelir. Zira, eğer gerekçe bağlayıcı olursa, Anayasa Mahkemesi'nin, Anayasa'nın bir maddesi konusundaki yorumunun yasama, yürütme ve yargı organlarını ve hatta ülkedeki herkesi bağladığı sonucu ortaya çıkar. Hukuk sistemimizde, yasama organının Anayasa'nın bir maddesini, Anayasa Mahkemesi'nin yorumladığı şekilde yorumlamasını emreden bir hüküm yoktur. Eğer yasama organı, Anayasa'nın bir maddesini başka türlü yorumluyorsa ve bu yorum doğrultusunda bir kanun çıkarmışsa, bu kanun hakkında iptal davası açılmışsa, Anayasa Mahkemesi kanunu iptal ederek yasama organının yaptığı yorumu geçersizleştirebilir. Ancak bunun dışında başka bir şey yapması mümkün değildir.¹²

Hukuk sistemimizde, adli, idari ve askerî yargı kollarında yer alan mahkemelerin de Anayasa'nın bir maddesini, Anayasa Mahkemesi'nin yorumladığı şekilde yorumlamasını emreden bir hüküm yoktur. Eğer ilk derece mahkemeleri, Anayasa'nın bir maddesini başka türlü yorumluyorsa ve bu yorum doğrultusunda karar veriyorlarsa, bu kararların temyiz mercii Anayasa Mahkemesi olmadığına göre, Anayasa Mahkemesi'nin kendi yorum tarzını mahkemelere empoze etmesi mümkün değildir. Ülkemizde her yargı kolunda Anayasa'nın bir hükmünü yorumlama konusunda nihai yetki, o yargı kolunun yüksek mahkemesine aittir. Yargıtay veya Danıştay'ın Anayasa'nın bir maddesini, Anayasa Mahkemesi'nin anladığı şekilde yorumlama zorunluluğu yoktur. Anayasa Mahkemesi Yargıtay ve Danıştay'ın üst mahkemesi değildir. Anayasa Mahkemesi kararlarının Yargıtay ve Danıştay'ı bağlamasının (m.153/son) anlamı, bu mahkemelerin Anayasa Mahkemesi'nin iptal ettiği bir kanuna göre artık hüküm verememeleridir; başka bir şey değil.¹³

Ayrıca Anayasa Mahkemesi kararlarının gerekçelerinin de hakimleri bağlaması, hakimlerin bağımsızlığı ilkesine aykırı olur. Anayasa Mahkemesi kararlarının gerekçelerinin de bağlayıcı olması, bir kanunun ne anlama geldiği ve nasıl uygulanması gerektiği yolunda hakimlere yöneltilmiş emir ve talimat anlamına gelir ki, Anayasa'mızın 138'inci maddesine göre, *"hiçbir organ, makam, merci ve kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hakimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz"* demektedir.¹⁴

Korkut Kanadoğlu'na göre; yasanın belirli bir yorumunun Anayasa'ya uygun olduğunun tespiti, sadece bu yorumun Anayasa'ya uygun olduğu anlamına gelmez. Anayasa'ya uygun olduğu açıklanan normun, Anayasa Mahkemesi kararından sonraki uygulamalarında da yorumlanması gereklidir ve bunun için yetkili mahkemeler Anayasa'ya uygun diğer yorumları geliştirebilmelidirler. Anayasa Mahkemesi'nin normu belirli bir

¹¹ Döner, Ayhan, "Anayasa Mahkemesi Kararlarının Gerekçelerinin Bağlayıcılığına İlişkin Bazı Sorunlar", Ibid., s.223.

¹² Kemal Gözler, Türk Anayasa Hukuku, Bursa Ekin Kitabevi Yayınları, 2000, s.872-980

¹³ Kemal Gözler, Türk Anayasa Hukuku, Bursa Ekin Kitabevi Yayınları, 2000, s.872-980

¹⁴ Kemal Gözler, Türk Anayasa Hukuku, Bursa Ekin Kitabevi Yayınları, 2000, s.872-980

yorum dahilinde Anayasa'ya uygun bulması halinde, kesin hüküm niteliğindeki bu tespitin konusu sadece Mahkeme'nin dayandığı yorum çerçevesinde normun Anayasa'ya uygun olmasıdır.¹⁵

c) Anayasa Mahkemesi ile Yargıtay ve Danıştay Uygulamaları

Türk Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 153.maddesinin son fıkrasından çıkan anlamıyla, karar gerekçelerinin de başta yasama organı olmak üzere tüm organlar için bağlayıcı olduğunu değişik kararlarında ifade etmektedir. Mahkeme'nin karar gerekçelerinin bağlayıcı olduğuna ilişkin içtihadı, ağırlıklı olarak 1985 yılından itibaren kendisini göstermektedir.

Anayasa Mahkemesi bir kararında *“Başta yasama organı olmak üzere yasama ve yürütmenin kararların yalnız sonuçlarıyla değil bir bütünlük içinde gerekçeler ile de bağlıdır. Gerekçeleriyle birlikte kararlar yasama işlemlerini değerlendirme ölçütlerini içerirler ve yasama etkinliklerini yönlendirme işlevi de görürler. Bu nedenle yasama organı düzenlemelerde bulunurken, iptal edilen yasalara ilişkin kararların sonuçları ile birlikte gerekçelerini de göz önünde bulundurmaya zorundadır. İptal edilen yasalarla, sözcükleri ayrı da olsa aynı doğrultu, içerik ya da nitelikte yeni yasa çıkarılması, Anayasa'nın 153.maddesine aykırılık oluşturacağı”* yönünde görüşe yer verilmiştir.¹⁶

Anayasa Mahkemesi bir diğer kararında *“Anayasa'nın 153/son hükmü, kararları hemen yayımlama zorunluluğunu, tüm devlet organlarının, yönetim yerlerinin, gerçek ve tüzelkişilerin Anayasa Mahkemesi kararlarına uygun davranma ve karar gerekçelerini yerine getirme yükümlülüğünü duraksamaya yer vermeyecek biçimde ortaya koymaktadır. Bu organlar, gerekçesi ve sonuç bölümleriyle ayrı ayrı ya da tümüyle içeriğine katılmasalar, bilimsel yöntemlerle eleştirseler de kararın gereğini savsaklamadan yerine getirmek, karara uygun düzenlemeleri gerçekleştirmek ve tersine işlem ve eylemlerden kaçınmak zorundadırlar. Anayasa'nın 153. maddesinin son fıkrasıyla öngörülen, bu durum, hukuk devleti olmanın, güçler ayrılığı ilkesinin, Anayasa'nın bağlayıcılığı ve üstünlüğü, hukukun üstünlüğü ilkesinin doğal gereğidir. Anayasa'nın Başlangıç bölümünün üçüncü ve dördüncü paragraflarıyla, 2., 6., 9., 11., 81., 103. ve 138. maddelerinin içerdiği kavram ve ilkeler bu sonucu tartışmasız biçimde doğrulamaktadır”*¹⁷ ifadesiyle gerekçenin bağlayıcılığını ayrıntılı olarak ortaya koymuştur.

Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararlarının bağlayıcı olmasından kastın hem hüküm fıkrasının hem de gerekçenin bağlayıcı olduğu, zira hüküm fıkrasının temel dayanakları olan gerekçenin bağlayıcı olmaması hüküm fıkrasının etkisini ve sonuçlarını amaca uygun olarak ortaya çıkarmaması sonucunu ortaya çıkaracağı, Anayasa Mahkemesi'nin 1991/50 sayılı

¹⁵ Korkut Kanadoğlu, (2004), s.245 vd.

¹⁶ Anayasa Mahkemesi 13.05.1998 Tarih, E.1996/51, K.1998/17 sayılı kararı, Benzer yönde kararlar için bkz. E.1988/11, K.1988/11, k.t:24.05.1988; E.1991/27, K. 1991/50, k.t:12.12.1991; E.1993/26, K.1993/28, k.t:16.09.1993; E.1992/38, K.1993/5, k.t:2.2.1993; E.1996/61, K.1996/35, k.t:2.10.1996, E.1998/58 K.1999/19, k.t:27.5.1999; E.2001/9, K.2001/56, k.t:20.3.2001; E.2000/45, K.2000/27, k.t:5.10.2000; E.2003/73, K.2003/86, k.t:7.10.2003.

¹⁷ Anayasa Mahkemesi E.1995/56, K.1995/60 ve 01.12.1995 tarihli kararı

kararında da vurgulanmıştır.¹⁸

Yargıtay ve Danıştay kendi görev alanlarında yetkilerini kullanırken, Anayasa Mahkemesi'nin Anayasa'ya uygun yorum yöntemi ile aldığı kararlara uyma konusunda farklı düşünmektedir. Yargıtay, kendisi İçtihadı Birleştirme Kararları ile kendi yorumunu devam ettirmektedir. Örneğin Hukuk Genel Kurulu, 13.12.1972 tarihli ve 6-102/1362 sayılı kararında Anayasa Mahkemesi'nin E.1969/67, K.1970/22, 28.4.1970 tarihli yorumlu ret kararına rağmen aynı şehir ve belediye sınırları içinde meskeni bulunan kiracı aleyhine her zaman dava açılacağı hakkında içtihat geliştirmiştir.

Yine 1.7.1994 gün ve E.1992/3 ve K.1994/3, RG: 20.10.1995-22439 sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurul Kararı ile Sosyal Sigortalar Kanun'un 26/1.maddesi ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesi'nin vermiş olduğu yorumlu ret kararlarına rağmen, Anayasa Mahkemesi kararından ayrı ve çelişik bir karar verilmiş ve hukuk düzeninde birbirinin tersi yönünde bağlayıcı olan iki yüksek yargı yeri kararı ortaya çıkmıştır.

Yargıtay gibi Danıştay da, Anayasa Mahkemesi'nin vermiş olduğu yorumlu ret kararları bakımından yasanın Anayasa Mahkemesi kararında değinilmeyen; ama Anayasa'ya uygun bir başka yorumunu kararlarına esas alabileceklerini, sadece Anayasa Mahkemesi'nin belirlemiş olduğu Anayasa'ya uygun yorum yönteminin benimsenemeyeceğini kabul etmektedir.

Danıştay 8. Dairesi'nin kararına göre; *"Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilmeyip yürürlükte bırakılan bir yasa kuralını görülmekte olan bir davada uygulayan yargı yerlerinin bu yasa kuralının yorumunda Anayasa Mahkemesinin yorumuyla bağlı olmadığı, başka bir anlatımla, yürürlükteki bir yasanın yorumunun ancak o yasayı uygulayan yargı yerinin yetkisinde bulunduğu ve birbirinden ayrı yargı yerlerinin aynı yasayı birbirinden ayrı yorumlayabileceği duraksamaya yer vermeyecek ölçüde açıktır. Bu maddedeki kuralların Anayasa Mahkemesi kararında yer alan gerekçelerle bağlı olmaksızın Dairemizce yorumlanması gerekmektedir"*.¹⁹

d) Değerlendirme ve Sonuç

Anayasa Mahkemesi'nin gerekçe ve yorumlarının bağlayıcı olup olmadığı konusunda ki görüşleri değerlendirmeden önce bir konuyu özellikle vurgulamak gerekir. Anayasa'nın 153. Maddesi son fıkrasında ki *"Anayasa Mahkemesi kararları Resmî Gazetede hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzelkişileri bağlar."* İfadesi gereği Anayasa Mahkemesi'nin Kararlarının hüküm kısmının yasama, yürütme ve yargı organları ile idare makamları, gerçek ve tüzelkişiler açısından bağlayıcılığı tartışılmaz. Anayasa Mahkemesi'nin vermiş olduğu kararların hüküm kısmını tartışmaya açmak Anayasa'da düzenlenmiş olan Anayasa Mahkemesi'nin yine Anayasa'da belirlenen yetki ve görevlerini tartışma anlamına gelmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi'nin kararları hüküm kısmı yönünden Resmi Gazetede yayımlanması ile birlikte herkes için bağlayıcıdır. Anayasa Mahkemesi kararları da diğer mahkeme kararları gibi sonuç ve gerekçeleri itibarı ile eleştirilebilir. Ancak bu kararlara uyup uymama konusunda yasama,

¹⁸ Yıldırım, s. 74.

¹⁹ Danıştay 8.Dairesi'nin E.1986/402, K.1988/192, 17.03.1988 tarihli kararı

yürütme, yargı organları, idare makamları, gerçek ve tüzelkişilerin bir seçimlik hakları bulunmamaktadır. Herkes Anayasa Mahkemesi'nin kararlarına uymak zorundadırlar.

Anayasa Mahkemesi'nin norm denetimine dayalı vermiş olduğu iptal kararlarının gerekçeleri o kuralın Anayasa'nın hangi kuralına aykırı olduğu ve neden iptalinin gerektiği ile ilgili olmalıdır. Bunun yanında Anayasa Mahkemesi iptal ettiği kural ile ilgili boşluğu dolduracak şekilde bir gerekçe ve yoruma yer vermesi durumunda bu gerekçe ve yorumun bağlayıcılığını savunmak Anayasa'nın 153. Maddesinin ikinci fıkrasında ki "**Anayasa Mahkemesi bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin tamamını veya bir hükmünü iptal ederken, kanun koyucu gibi hareketle, yeni bir uygulamaya yol açacak biçimde hüküm tesis edemez.**" İfadesine aykırılık teşkil eder. Çünkü Anayasa Mahkemesi'nin görevi Anayasa'ya aykırılığı tespit ederek iptaline karar vermektir. Yeni bir kural koymak Anayasa Mahkemesi'nin görevi içinde değildir.

Öncelikle belirtmek gerekir ki hukuk sistemimizde, adlî, idarî ve askerî mahkemelerin Anayasa'nın bir maddesini, Anayasa Mahkemesi'nin yorumladığı şekilde yorumlamasını emreden bir hüküm yoktur. Eğer ilk derece mahkemeleri, Anayasa'nın bir maddesini başka türlü yorumluyorsa ve bu yorum doğrultusunda karar veriyorlarsa, bu kararların temyiz mercii Anayasa Mahkemesi olmadığına göre, Anayasa Mahkemesi'nin kendi yorum tarzını mahkemelere zorlaması mümkün değildir.

Anayasa Mahkemesi'nin norm denetimi yaptığı kurallar ile ilgili vermiş olduğu kararlarında ki gerekçe ve yorumlarının hüküm fıkrası gibi bağlayıcı olduğunu kabul etmek Türk Medeni Kanun'un 1. Maddesinde "**Kanun, sözüyle ve özüyle değındığı bütün konularda uygulanır.**" İfadesi ile hakime önüne gelen davalarda uyuşmazlıkların çözümünde kanun kurallarını uygularken kanunu lafzına ve amacına uygun olarak yorumlama görevine aykırı olacaktır. Anayasa Mahkemesi'nin yorumunun bağlayıcılığını kabul etmek, Anayasa Mahkemesi önüne norm denetimi için gelen kurallar açısından yorum yolunu diğer mahkemelere kapatacak ve hukukun gelişmesini önleyecektir.

Anayasa Mahkemesi tarafından yorumlu ret kararı verilen bir kanun maddesi, yürürlükte kalmaya devam eder. Dolayısıyla somut olaylara uygulanır. Somut olaylarda o maddenin ne anlama geldiğine, yani nasıl yorumlanacağına, bundan sonra da, Anayasa Mahkemesi değil, onu uygulayacak mahkemeler karar verir. Anayasa Mahkemesi'nin "yorumlu ret kararı" verirken yaptığı yorumunun diğer mahkemeleri bağlaması mümkün değildir.

Keza Yargıtay veya Danıştay'ın Anayasa'nın bir maddesini yada bir kanun maddesini, Anayasa Mahkemesi'nin anladığı şekilde yorumlama zorunluluğu yoktur. Anayasa Mahkemesi Yargıtay ve Danıştay'ın üst mahkemesi değildir. Anayasa Mahkemesi kararlarının Yargıtay ve Danıştay'ı bağlamasının anlamı, bu mahkemelerin Anayasa Mahkemesi'nin iptal ettiği bir kanuna göre artık hüküm verememeleridir.

Ancak Anayasa Mahkemesi'nin norm denetiminde vermiş olduğu iptal ve ret kararlarının gerekçe ve yorumlarının hiç bir anlam ifade etmeyeceği görüşünü de kabul etmek mümkün değildir. Anayasa'nın 141. Maddesinde ki "**Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.**" Düzenlemesinin yer alması gerekçenin mahkeme kararları için ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. İlk derece mahkemeleri, bölge

adliye mahkemelerinin kararlarında gerekçeye yer vermemişlerse Yargıtay'ca bozma nedeni sayılmaktadır. Bir başka anlatımla kararda gerekçe yoksa nasıl bir hüküm kurulduğunun bir önemi bulunmamaktadır. Gerekçe yoksa kararda yoktur. İşte bu denli önemli olan gerekçenin hiçbir anlamı olmadığını söylemek mümkün değildir.

Anayasa Mahkemesi norm denetimi yaparken iptal ve itiraz ret kararlarında o kuralın yorumu yapılmaktadır. Bu yorum o kuralın Anayasa'ya uygunluk gerekçesidir. Her ne kadar bu yorumların bağlayıcı olduğu söylenirse de o kuralın değişik şekilde yorumlanması ile oluşan kargaşayı yol gösterici niteliği ile giderebilir. Kaldı ki TMK'un 1. Maddesinin son fıkrasında "**Hâkim, karar verirken bilimsel görüşlerden ve yargı kararlarından yararlanır.**" İfadesi ile hakime karar verirken yargı kararlarından yararlanma imkanı da vermiştir. Bu kapsamda düşünüldüğünde Anayasa Mahkemesi'nin gerekçe ve yorumlarının etkin bir yol gösterici olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

IV- ANAYASA MAHKEMESİ'NİN İPTAL KARARININ DERDEST DOSYALAR AÇISINDAN SONUÇLARI

Anayasa'nın 153'üncü maddesi gereğince Anayasa Mahkemesi kararları geriye yürümez. Anayasa Mahkemesi kararlarının geriye yürümemesinin gerekçesi olarak iptal kararlarının, "*kazanılmış hakları*" ortadan kaldırıcı bir sonuç doğurmasının önlenmesi olduğu belirtilmiştir.²⁰ Aynı şekilde, hukuki güvenlik ve istikrar, adalet, kamu düzeni ve kamu yararı gibi temel kavramlar gerekçe gösterilmektedir.²¹

Anayasa Mahkemesi kararlarını geriye yürümeyeceğine ilişkin temel ilke hem 1961 Anayasası'nda hem de 1982 Anayasası'nda yer almıştır. Her iki Anayasa'da da iptal edilen hükümlerin iptal kararının Resmi Gazete'de yayınlanmasından itibaren yürürlükten kalkacağı düzenlenmiştir. Fakat bu düzenlemeye rağmen, Anayasa Mahkemesi'nin kararlarının zaman içindeki etkisi, bir başka deyişle geriye yürüyüp yürümeyeceği öğretide ve mahkeme kararlarında sürekli olarak tartışılmıştır.

Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararlarının geriye yürümemesi ve yayınlamasından itibaren etki doğurması nedeniyle tespit edici değil kurucu nitelikte olduğu dile getirilmektedir.²² Ancak iptal kararına tespit edici değil de kurucu bir nitelik atfetmek iptal kararının niteliği ile bağdaşmadığı da dile getirilmektedir. Zira içeriği itibarıyla Anayasa'ya aykırı olan bir kanun, Anayasa Mahkemesi'nin kararı ile karar tarihine kadar hukuka uygunluk kazandığı ve bunun ise hukuka aykırı işleme sonradan icazet verilmesi niteliğinde olduğu ve hukuk devleti ilkesi ile normlar hiyerarşisine aykırılık oluşturacağı dile getirilmektedir.

Türk Anayasal sisteminde, "*Devlete güven*" ilkesini sarsmamak ve ayrıca devlet yaşamında bir kargaşaya neden olmamak, kazanılmış hakları korumak için iptal kararlarının geriye yürümezliği kuralı kabul edilmiştir. Böylece hukuksal ve nesnel alanda etkilerini göstermiş, sonuçlarını doğurmuş bulunan durumların, iptal kararlarının yürürlüğe gireceği

²⁰ Kuzu, s. 197.

²¹ Danıştay 8. Dairesi, 17.09.1968 tarih ve E:1967/153 ve K:1968/2783 sayılı karar; Danıştay 9. Dairesi, 17.12.1968 tarih ve E:1968/994 ve K:1968/2998 sayılı karar; Aliefendioğlu, s. 7.

²² Danıştay 13. Dairesi, 23.04.1981 tarih ve E:1981/133 ve K:1981/971 sayılı karar; 07.05.1980 tarih ve E:1979/3618 ve K:1980/1316 sayılı karar (Aliefendioğlu, s. 7'den naklen).

güne kadarki dönem için geçerli sayılması sağlanmıştır. Bir kural işlemle kurulan statünün Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararıyla ya da bir başka kural işlemle kaldırılması durumunda, bu statüye bağlı öznel (sübjektif) işlemlerin de geçersiz duruma düşmesi doğaldır. Dolayısıyla bu öznel işlemlerle, ortadan kalkan statüye dayanarak ileriye dönük haklar elde edilemez. Anayasa'nın bağlayıcılığı, Anayasa Mahkemesi kararlarına tüm devlet organlarının uyma zorunluluğu ve Anayasa'nın üstünlüğü ilkesi, Anayasa'ya aykırı bir kuralın aykırılığının saptanmasından sonra uygulama alanı bulmasını kesinlikle önler.

Anayasa'nın 153. maddesindeki “*İptal kararları geriye yürümez*” kuralının, geriye yürümezlik kuralının, yalnız lafza bağlı kalınarak yorumlanması hukuk devleti ilkesine ve bu ilke içinde var olan adalet ve eşitlik ilkelerine aykırı sonuçlar doğurabileceği gibi itiraz yoluyla yapılacak denetimin amacına da ters olduğu aşikârdır. Ayrıca iptal kararının geriye yürümezliği kuralı, çoğu zaman iptal kararlarını işlevini ve etkinliğini azaltmaktadır.

İptal kararlarının geriye yürümemesi kuralının mutlak bir şekilde uygulanması halinde, iptal kararına kadar kanunun uygulanmasından zarar görenler cezalandırılmış veya kanunun uygulanmasından menfaat elde edenler imtiyaz elde etmiş olacak ve iptal kararı ile artık kanun uygulanamaz hale geldiğinden eşitlik ilkesine aykırı bir durum ortaya çıkmış olacaktır.²³

Diğer taraftan, mahkeme kararlarının geriye yürümemesi ilkesi, kanunların geri yürümemesi ilkesi ile benzer özellikler taşımaktadır. Burada temel amacın iptal edilen yasaya dayanılarak yapılan işlemlerin geçerliğinin korunmasıdır. Ancak bu ilkeyi mutlak kabul etmek mümkün değildir. Özellikle Anayasa Mahkemesi kararları geriye yürümeyecekse somut norm denetimine başvurunun bir anlamı olmayacaktır. Zira somut norm denetiminde, iptal kararı durdurulan dava bakımından geriye yürür.²⁴

Geriye yürümezlik ilkesinin en önemli istisnası, Anayasa'nın 152. maddesindeki somut norm denetimidir. Madde uyarınca mahkeme önüne gelen uyuşmazlıkta Anayasa aykırılık iddiasını ciddi görülür ve Anayasa Mahkemesi'ne iptal için başvuru yapılırsa; Anayasa Mahkemesi tarafından iptal kararı verildiğinde, iptal kararına uymak zorundadır. Özellikle Anayasa Mahkemesi kararları geriye yürümeyecekse somut norm denetimine başvurunun bir anlamı olmayacaktır. Somut norm denetiminde, iptal kararının yapısı gereği durdurulan dava bakımından geriye etkili uygulama söz konusudur.

İtiraz yoluyla yapılan başvuru üzerine iptal edilen hükmü, benzer işlerde uygulama durumunda bulunan başka mahkemeler de Anayasa Mahkemesi iptal kararına uymak zorunda olup, iptal edilen yasa maddesine dayanarak karar veremezler. İtiraz yoluna başvuran mahkemenin verilecek olan iptal kararı ile bağlı olması, diğer mahkemeler bakımından da aynı etkiyi haizdir. Sadece başvuran mahkeme açısından iptal kararının geriye yürüyeceğinin kabulü, uygulanacak olan norm bakımından mahkemeler arasında eşitsizlik doğuracaktır. Tüm mahkemelerin itiraz yoluna başvurusu da beklenemeyeceğinden, uyuşmazlığa dair iptal kararının diğer mahkemelerde derdest olan davalar bakımından da uygulanması gerektiği

²³ Yıldırım Uler, “Anayasa Mahkemesi Kararları Geriye Yürür”, Bahri Savcı'ya Armağan, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları 7, Ankara, 1988, s. 520.

²⁴ Danıştay 10. Dairesi, E:1965/2325 ve K:1965/917 sayılı karar, Danıştay Onuncu Dairesi Kararları, Ankara, 1972, s. 263.

sonucuna varılmıştır.²⁵

Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararlarının yasama, yürütme ve yargı organları ile idari makamlar, gerçek ve tüzel kişileri bağlayacağı açıktır. Diğer taraftan 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanun'un 33. maddesinde yer alan "*Hakim, Türk hukukunu resen uygular*" hükmü ile ifadesini bulan yasal ilke gözetildiğinde; Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararlarının derdest dosyalar yönünden uygulanmasının zorunluluğu ortadadır.

Öyle ise, kesin hüküm halini almamış ve kazanılmış hakkın istisnasını teşkil eden bu durum karşısında 10.03.1969 tarihli ve 1/3 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararında "*Anayasa Mahkemesi iptal kararlarının geriye yürüyemeyeceği hükmünün, sosyal huzurun sağlanması düşüncesiyle konulduğu 152'inci maddenin (1982 Anayasası 153/5.maddesinin) gerekçesinde açıklanmıştır. Kazanılmış hakların saklı tutulması, sosyal huzuru sağlayan hukuk kurallarındandır. İptal kararının geriye yürüyemeyeceği kuralı konurken kazanılmış hakların saklı tutulduğu, Anayasa Mahkemesi'nin, 3 ay içinde (1982 Anayasası'na göre 5 ay içinde) kararını vermemesi halinde, mahkemenin Anayasa'ya aykırılık iddiasını kendi kanısına göre çözümlenerek davayı yürütmesi ve Anayasa Mahkemesi'nin kararı esas hakkındaki karar kesinleşinceye kadar gelirse, mahkemenin buna uymak zorunda olduğuna ilişkin hükmün karşıt anlamından da anlaşılmaktadır. Bu sebeplerle, kazanılmış haklar saklı kalmak üzere, Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararının yürürlüğe girdiği tarihten önceki zamanlara ait uyuşmazlıklara iptal edilen hükümler uygulanamaz*" şeklinde ifade edildiği üzere iptal, kesin şekilde çözüme bağlanmış uyuşmazlıkları etkilemez ve henüz anlaşmazlık hali devam ediyorsa bir başka deyimle derdest ise iptalin kapsamına girer.²⁶

Anayasa Mahkemesi'nin somut norm denetimi neticesinde verdiği iptal kararlarının Resmî Gazete'de yayımlanması ile sonuç doğuracağı ve bu durumun da bozma kararına uyulmakla meydana gelen usulî müktesep hakkın istisnası olduğu ve eldeki tüm uyuşmazlıklara uygulanması gerektiği uyulması zorunlu yargısal içtihatlar ile kabul edilmiştir.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun "*Uygulanması gereken bir kanun hükmü, hüküm kesinleşmeden önce Anayasa Mahkemesi'nce iptaline karar verilirse, usuli kazanılmış hakka göre değil, Anayasa Mahkemesi'nin iptal sonrası oluşan yeni duruma göre karar verilebilecektir.*"²⁷

Danıştay 4. Dairesi kararında "*Anayasa Mahkemesi'nce bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin tümünün ya da bunların belirli hükümlerinin Anayasa'ya aykırı bulunarak iptal edilmiş olduğu bilindiği halde görülmekte olan davaların Anayasa'ya aykırılığı saptanmış olan kurallara göre görüşülüp çözümlenmesi, Anayasa'nın üstünlüğü prensibine ve hukuk devleti ilkesine aykırı düşeceği için uygun görülemez. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi'nin verdiği iptal kararlarının, itiraz yoluna başvurulmasını isteyen kişi ya da kişiler tarafından açılan davaların yanı sıra, iptal edilen hüküm ya da hükümler esas alınarak hakkında uygulama yapılmış olan kişiler tarafından açılan ve görülmekte olan*

²⁵ Yargıtay HGK. 16.05.2018, E.2017/20-1121-K.2018/1104 sayılı kararı, Yargıtay 9. HD. 24.06.2020 Tarih Esas No: 2020/1029 Karar No: 2020/6255

²⁶ Yargıtay 8. Hukuk Dairesi 25.06.2020 Tarih Esas No: 2017/15027 Karar No: 2020/4008

²⁷ Hukuk Genel Kurulu 01.10.2019 tarih 2017/1671 E. , 2019/973 K. ,Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 21.01.2004 tarih ve 2004/10-44 Esas, 2004/19 Karar. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 20.12.2017 tarihli ve 2017/5-2575 E., 2017/1906 K. Yargıtay 03.02.2010 tarih ve 2010/4-40 Esas, 2010/54 Karar sayılı kararı aynı yöndedir.

davalarda da uygulanması zorunludur. Bu hukuksal durumun doğal sonucu olarak, bir kanun ya da kanun hükmünde kararnamenin uygulanması nedeniyle dava açmak durumunda kalan ve Anayasa'nın 153. maddesi uyarınca itiraz yoluyla Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmasını isteme hakkına sahip olan kişilerin de, hak ve menfaatlerini ihlal eden kuralın iptal davası veya itiraz yoluyla daha önce yapılan başvuru sonucunda Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilmiş olması halinde, iptal hükmünün hukuki sonuçlarından yararlanması gerekeceği açıktır”²⁸.

“Benzer şekilde; uygulanması gereken bir yasa hükmü, hüküm kesinleşmeden önce Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilirse, artık usuli kazanılmış hakka göre değil, Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararından sonra oluşan yeni duruma göre karar verilebilecektir.”²⁹

“Karar henüz kesinleşmeden geçmişe etkili olarak çıkarılan bir kanun hükmü de usulî kazanılmış hakkın istisnasını oluşturur. Bir kanun hükmü Anayasa Mahkemesi'nce iptâl edilirse iptâl edilen kanun hükmü usulî kazanılmış hakka aykırı olsa bile uygulanacak öncelik usulî kazanılmış hakta değil Anayasa Mahkemesi'nin iptâl kararında olacaktır.”³⁰

“Uygulanması gereken bir kanun hükmünün, hüküm kesinleşmeden önce Anayasa Mahkemesi'nce iptaline karar verilirse, usuli kazanılmış hakka göre değil, Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararından sonra oluşan yeni duruma göre karar verilebilecektir.”³¹

“T.C. Anayasası'nın 153 üncü maddesinin 6 ncı fıkrasında, “Anayasa Mahkemesi kararları Resmî Gazetede hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzelkişileri bağlar.” düzenlemesi mevcut olup, bu düzenlemenin doğal sonucu olarak Anayasa Mahkemesi'nce bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin tümünün ya da bunların belirli hükümlerinin Anayasa'ya aykırı bulunarak iptal edildiğinin bilindiği halde görülmekte olan davaların Anayasa'ya aykırılığı saptanan kurallara göre görüşülüp çözümlenmesi, Anayasa'nın üstünlüğü prensibine ve hukuk devleti ilkesine aykırı düşeceği için uygun görülmeceği kabul edilmektedir.”³²

Bu konudaki Anayasa Mahkemesi'nin Kararında; “Anayasa'nın 152. maddesine göre, itiraz yoluna başvuran mahkemeler, Anayasa Mahkemesi'nce verilecek kararlara uymak zorundadırlar. Bu durumda, itiraz eden mahkeme, elinde bulunan ve Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararından önce açılmış olan bir davayı Anayasa Mahkemesi kararına göre çözecek ve doğrudan iptal kararının etkisini önceye uygulayacaktır. Aynı durum, itiraz yoluna başvurmayan mahkemeler yönünden de geçerlidir. İptal davası veya itiraz üzerine bir kuralın iptali sonucu, Mahkemeler bakmakta oldukları davaları bu karara göre çözmekle yükümlüdürler. Bu sonuç Anayasa'nın, “Anayasa Mahkemesi kararları Resmi Gazete'de hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlar.” yolundaki 153. maddesinin altıncı fıkrasında yer alan kuralın sonucudur.”³³

²⁸ Danıştay 4. Dairesi. 09.05.2011 tarih ve 2011/2546 Esas, 2011/3384 Karar.

²⁹ Yargıtay 1. Hukuk Dairesi 07/07/2020 Esas No: 2018/194 Karar No : 2020/3523)

³⁰ Yargıtay 4. HD. 06/07/2020 Tarih Esas No: 2020/112 Karar No: 2020/2545

³¹ Yargıtay 5.HD. 01/10/2020 Esas No: 2020/1336 Karar No : 2020/7783

³² Danıştay 4. Dairesi. 09.05.2011 tarih ve 2011/2546 E., 2011/3384 K. sayılı kararı

³³ Anayasa Mahkemesinin 12.12.1989 tarih ve 1989/11-48 sayılı kararı

Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararında; “Sonradan çıkan içtihatı birleştirme kararının, Temyiz Mahkemesinin bozma kararına uyulmakla meydana gelen usule ait müstesep hak esasının istisnası olarak henüz mahkemede veya Temyiz Mahkemesinde bulunan işlere tatbiki gereklidir. Anayasa Mahkemesi iptal kararlarında da aynı ilke geçerlidir.”³⁴

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun kararında ;“Eldeki dava sonuçlanıp kesinleşmeden o davaya uygulanabilecek olan yasa metni Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilip, yürürlüğün durdurulmasına karar verildiğine göre, iptal kararı sonucu oluşan durumun 05.09.1960 tarihli, 21/9 sayılı YİBK'da da belirtildiği üzere maddi anlamda kesinleşmemiş olup, derdest olan eldeki davaya da uygulanması zorunludur.”³⁵

“Uygulanması gereken bir kanun hükmü, hüküm kesinleşmeden önce Anayasa Mahkemesi'nce iptaline karar verilirse, usulî kazanılmış hakka göre değil, Anayasa Mahkemesi'nin iptal sonrası oluşan yeni duruma göre karar verilebilecektir.”³⁶

VI- ANAYASA MAHKEMESİ'NİN 17/7/2020 TARİH, 2019/40 ESAS, 2020/40 KARAR SAYILI KARARININ SONUÇLARI

Anayasa Mahkemesi 17/7/2020 Tarih, Esas 2019/40, Karar 2020/40 Sayılı Kararı ile;

a) Karayolları Trafik Kanun'un 90. Maddesinin Birinci Cümlesinin “**...bu Kanun ve bu Kanun çerçevesinde hazırlanan genel şartlarda öngörülen usul ve esaslara tabidir.**” Bölümünde Yer Alan “**...ve bu Kanun çerçevesinde hazırlanan genel şartlarda...**” İbaresinin, İkinci Cümlesinde Yer Alan “**...ve genel şartlarda...**” İbaresinin,

b) Kanun'un 92. Maddesinin (i) Bendi “**Bu Kanun çerçevesinde hazırlanan zorunlu mali sorumluluk sigortası genel şartları ve ekleri ile tanımlanan teminat içeriği dışında kalan talepler.**”ibaresinin,

Anayasa'nın 5., 13., 17., 35. ve 48. maddelerine aykırı olduğundan oy çokluğu ile iptallerine karar verdi.

Ayrıca Anayasa Mahkemesi;

a) Kanun'un 90. Maddesinin Birinci Cümlesinin “**...bu Kanun ve bu Kanun çerçevesinde hazırlanan genel şartlarda öngörülen usul ve esaslara tabidir.**” Bölümünde Yer Alan “**...bu Kanun...**” ve “**...öngörülen usul ve esaslara tabidir.**” İbarelerinin,

b) Kanun'un 92. maddesinin (g) bendinde yer alan “**Hak sahibinin kendi kusuruna denk gelen tazminat talepleri**” ibaresinin,

c) Kanun'un 92. maddesinin (h) bendinde yer alan “**İlgililerin, sigortalının sorumluluk riski kapsamında olmayan tazminat talepleri**” ibaresinin,

³⁴ 09.05.1960 tarihli ve 21/9 sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı

³⁵ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 13.07.2011 tarihli ve 2011/1-421 Esas, 2011/524 K. sayılı kararı

³⁶ Aynı yöndeki içtihat, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 21.03.2012 tarihli ve 2012/20-12 E., 2012/232 K. sayılı kararında da oy birliği ile kabul edilmiştir. Keza 21.01.2004 tarihli ve 2004/10-44 E., 2004/19 K. sayılı ve 03.02.2010 tarihli ve 2010/4-40 E., 2010/54 K. sayılı kararları

d) Kanun'un 93. Maddesinin birinci fıkrasında yer alan "**Zorunlu mali sorumluluk sigortası genel şartları,...**" İbaresinin,

e) Kanun'un 97. Maddesinin Birinci Cümlesi "**Zarar görenin, zorunlu mali sorumluluk sigortasında öngörülen sınırlar içinde dava yoluna gitmeden önce ilgili sigorta kuruluşuna yazılı başvuruda bulunması gerekir.**" İbaresinin,

f) Kanun'un 99. Maddesinin birinci fıkrasında yer alan "**...zorunlu mali sorumluluk sigortası genel şartlarıyla belirlenen belgeleri,...**" ibaresinin,

Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın reddine oybirliği ile karar verdi.

Anayasa Mahkemesi, Karayolları Trafik Kanun'un 90 ve 92. Maddelerinde vermiş olduğu iptal kararı ile 90,92,93,97 ve 99. Maddelerde vermiş olduğu itiraz ret kararları ve gerekçeleri hem Karayolları Trafik Kanun'un uygulamasını hem de genel şartların uygulamasını değiştirmiştir. Bu kararın oluşturduğu sonuçları iptal ve ret edilen kuralları açısından ayrı ayrı inceleyelim.

A) ANAYASA MAHKEMESİ'NİN KTK'UN 90. VE 92. MADDELERİNDE VERMİŞ OLDUĞU İPTAL KARARININ SONUÇLARI

a) İptal Edilen Hükümler

aa) Karayolları Trafik Kanun'un 90. Maddesinin Birinci Cümlesinin "*...bu Kanun ve bu Kanun çerçevesinde hazırlanan genel şartlarda öngörülen usul ve esaslara tabidir.*" Bölümünde Yer Alan "*...ve bu Kanun çerçevesinde hazırlanan genel şartlarda...*" İbaresini, İkinci Cümlesinde Yer Alan "*...ve genel şartlarda...*" İbaresini,

bb) Karayolları Trafik Kanun'un 92. Maddesinin (i) Bendi "***Bu Kanun çerçevesinde hazırlanan zorunlu mali sorumluluk sigortası genel şartları ve ekleri ile tanımlanan teminat içeriği dışında kalan talepler.***" İbaresinin Anayasa'nın 5., 13., 17., 35. ve 48. maddelerine aykırı olduğundan iptallerine karar verilmiştir.

b) Gerekçe Özeti

İtiraz konusu kurallarda sigorta şirketinin zorunlu mali sorumluluk sigortası sözleşmesinden doğan sorumluluğunun kapsamı düzenlenmemiş olup bu kapsamın idarenin düzenleyici nitelikte işlemi olan genel şartlar ile belirlenmesi öngörülmüştür. Böylece sigorta şirketinin zorunlu mali sorumluluk sigortası sözleşmesinden doğacak borcu, idare tarafından her zaman değiştirilebilir nitelikteki kurallar olan genel şartlara göre bırakılmıştır.

Taraflardan birisi aleyhine ölçsüzlük yapılabilecek şekilde yürütmeye takdir yetkisi tanınması; üçüncü kişinin yaşam hakkı, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı ile mülkiyet hakkı yönünden olduğu kadar işletenin ve sigorta şirketinin mülkiyet hakkı yönünden de pozitif yükümlülüklerle bağdaşmayabilir.

İşletenin tazminat borcunun kapsamı 6098 sayılı Kanun'un gerçek zararın tazminini öngören kurallarına göre belirlenmektedir. İşletenin sorumluluğunu üstlenen sigorta şirketinin

borcunun kapsamı ise itiraz konusu kurallarda atıf yapılan genel şartlara göre belirlenmesi işletenin tazminat borcunun kapsamı ile sigorta şirketinin bu borcu teminat altına alması gereken tazminat sorumluluğunun kapsamını farklılaştıracaktır. İşleten sorumluluk sigortası yaptırmış olmasına rağmen sigorta şirketi tarafından ödenen tazminat ile gerçek zarara karşılık gelen tazminat arasındaki farktan zarar görene karşı sorumlu olmaya devam edecektir. Zarar görenin sigorta şirketi tarafından tazmin edilmeyen zararı ise ancak işletenin ekonomik durumunun bu zararın karşılanması için yeterli olması hâlinde tazmin edilebilecektir.

c) İptal Kararının Sonuçları

aa) KTK'un 90. Maddesi yönünden sonuçları

KTK'un 90. Maddesinde Anayasa Mahkemesi'nce verilen iptal kararının genel şartlar açısından sonuçlarını daha iyi ortaya koyabilmemiz için genel şartların yasal dayanağının ortaya konulması gerekmektedir.

TTK'un 1425/1. Maddesinde “*Sigorta poliçesi, tarafların haklarını, temerrüde ilişkin hükümler ile genel ve varsa özel şartları içerir, rahat ve kolay okunacak biçimde düzenlenir.*” İfadesi, Sigortacılık Kanun'un 11/1. Maddesinde “*Sigorta sözleşmelerinin ana muhtevası, Müsteşarlıkça onaylanan ve sigorta şirketlerince aynı şekilde uygulanacak olan genel şartlara uygun olarak düzenlenir.*” İfadesi ve Karayolları Trafik Kanun'un 93. Maddesinin ilk cümlesi “*Zorunlu mali sorumluluk sigortası genel şartları, teminat tutarları ile tarife ve talimatları Hazine Müsteşarlığının bağlı bulunduğu Bakanlıkça tespit edilir ve Resmi Gazetede yayımlanır.*” İfadesi ile genel şartların yasal dayanaklarını oluşturmaktadır. Bir başka anlatımla genel şartlar kanunun idareye verdiği yetki çerçevesinde çıkarılmıştır. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi'nin KTK'un 90. Maddesinde ki “genel şartlar” ile ilgili ibareleri iptal etmiş olmasını Anayasa Mahkemesi'nin genel şartlar iptal etmiş gibi genel şartların hiçbir geçerliliğinin olmadığı anlamı çıkarmamak gerekir.

Karayolları Trafik Kanun'un 93. Maddesinin Birinci Fıkrasında yer alan “*Zorunlu mali sorumluluk sigortası genel şartları,...*” İbaresine yapılan Anayasa'ya aykırılık itirazının Anayasa Mahkemesi'nce “*Anayasa koyucunun açıkça kanunla düzenlenmesini öngördüğü konularda, yasama organının temel kuralları saptadıktan sonra uzmanlık ve idare tekniğine ilişkin hususları yürütmeye bırakması, yasama yetkisinin devri olarak yorumlanamaz.*” Gerekçesi ile reddi birlikte değerlendirildiğinde genel şartların Karayolları Trafik Kanun'un da ki dayanak maddesi iptal edilmeyerek genel şartların ayakta tutulduğunu görmekteyiz.. Bunun sonucu olarak, Anayasa'nın zorunlu olarak kanunla düzenlenmesini emretmediği hususlarda kanunun temel kurallarına aykırı olmayan genel şart hükümleri geçerli ve uygulanacaktır.

Anayasa Mahkemesi'nin gerekçesinde “*işleten ve sürücü aleyhine açılan davalarda TBK hükümleri uygulanırken*” denmiş ise de tazminatın hesaplanmasında TBK 51. Maddesinde “*Hâkim, tazminatın kapsamını ve ödenme biçimini, durumun gereğini ve özellikle kusurun ağırlığını göz önüne alarak belirler.*” Ve 55. Maddesinde “*Destekten yoksun kalma zararları ile bedensel zararlar, bu Kanun hükümlerine ve sorumluluk hukuku ilkelerine göre hesaplanır. Kısmen veya tamamen rücu edilemeyen sosyal güvenlik ödemeleri ile ifa amacını taşımayan ödemeler, bu tür zararların belirlenmesinde gözetilemez; zarar veya*

tazminattan indirilemez. Hesaplanan tazminat, miktar esas alınarak hakkaniyet düşüncesi ile artırılmaz veya azaltılamaz.” Şeklinde tazminat belirlenmesine ilişkin kurallar genel olarak düzenlenmiştir.

Bedensel zarar ile destek zararlarının hesaplama tekniği ile ilgili olarak hayat tablosu, teknik faiz, destek payları ve tazminata esas gelir gibi hususlarda yasal bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu hususlarda ki uygulama tamamen yargı kararları ile oluşmuştur. Hayat tablosu hususunda Yargıtay uzun süre PMF tablosunu kabul etmiştir. Oysa genel şartlarda TRH 2010 hayat tablosunun uygulanacağını düzenlemiştir. Genel şartların Yargıtay uygulamalarına aykırı olmayacağına ilişkin bir düzenleme olmadığına göre TTK'un 1425. Maddesi, Sigortacılık Kanun'un 11. Maddesi ve Karayolları Trafik Kanun'un 93. Maddesine dayanılarak çıkarılan genel şartların kanuna aykırı olmayan kuralları uygulanması gereği açıktır. Bunun aksini düşünmek Yargıtay uygulamalarına kanun gücü vermek demektir. Kaldı ki Yargıtay'ın tazminat davalarına bakan dairelerin çoğunluğu TRH 2010 hayat tablosu uygulamasına geçmiştir.³⁷

Genel şartlar ile ilgili bu tespitleri yaptıktan sonra Anayasa Mahkemesi'nin Karayolları Trafik Kanun'un 90. Maddesinin Birinci Cümlesinin “...*bu Kanun ve bu Kanun çerçevesinde hazırlanan genel şartlarda öngörülen usul ve esaslara tabidir.*” Bölümünde Yer Alan “...*ve bu Kanun çerçevesinde hazırlanan genel şartlarda...*” İbaresinin iptalinin sonuçlarını şu şekilde sıralayabiliriz.

Zorunlu mali sorumluluk sigortası kapsamındaki tazminatların usul ve esasları yasal çerçeve belirlenmeden genel şartlara bırakılması Anayasa'ya aykırı görülerek, genel şartların kanunun önüne (Türk Borçlar Kanunu) geçirilmesi Anayasaya aykırı bulunmuştur. Zorunlu mali sorumluluk sigortası kapsamındaki tazminatların öncelikle Karayolları Trafik Kanun'un bu kanunda yer almayan hususlarda ise Türk Borçlar Kanun'un haksız fiile ilişkin hükümlerinde ki usul ve esaslara tabidir. Bunun bir sonucu olarak Karayolları Trafik Kanun'un da ve Türk Borçlar Kanun'un haksız fiile ilişkin hükümleri ile açıkça düzenlenmiş hususlarda genel şartların kanun hükmünü genişleten veya daraltan kuralları uygulanmayacaktır. Ancak Karayolları Trafik Kanunu veya Türk Borçlar Kanunu ile temel kuralları belirlenmiş hususlarda bu temel kurallara aykırı olmayan genel şart hükümleri uygulanmaması için hiçbir neden yoktur.

bb) KTK'un 92. Maddesi yönünden sonuçları

Karayolları Trafik Kanun'un 92. Maddesinin (i) Bendi “*Bu Kanun çerçevesinde hazırlanan zorunlu mali sorumluluk sigortası genel şartları ve ekleri ile tanımlanan teminat içeriği dışında kalan talepler.*” İbaresinin iptali ile KTK'un 92. Maddesinde düzenlenen “*Zorunlu mali sorumluluk sigortası dışında kalan hususlar:*” kapsamında genel şartlara yapılan atıf kaldırılmıştır. Böylece zorunlu mali sorumluluk sigortası dışında kalan hususlarda KTK'un 92. Maddesinin belirlediği kapsamın genel şartlar ile daraltılması yada

³⁷ Yargıtay 10. Hukuk Dairesi 21/09/2020 Tarih 2019/5184 E. , 2020/4678 K., 17. Hukuk Dairesi 02/03/2020 Tarih 2019/3713 E. , 2020/2420 K.,21. Hukuk Dairesi 17/09/2019 Tarih 2018/6549 E. , 2019/5177 K.,8. Hukuk Dairesi 03.04.2019 Tarih 2019/1480 E. , 2019/3580 K.

genişletilmesi istenmemiştir. Aslında bu KTK'un 90. Maddesinde yapılan iptalin de bir sonucudur. Çünkü bu iptal ile kanunun açıkça düzenlediği hususlarda kanunun kapsamının genel şartlar ile daraltılması yada genişletilmesinin mümkün olmadığı böyle bir durumda genel şart hükümlerinin uygulanmayacağını belirtmiştik. KTK'un 92. Maddesinde "*Zorunlu mali sorumluluk sigortası dışında kalan hususlar*" açıkça düzenlendiğine göre Genel Şartlar A.6. maddesinde KTK. 92. Maddesinin kapsamına aykırı olmayan hükümleri uygulanacaktır.

B) ANAYASA MAHKEMESİ'NİN KTK'UN 90,92,93,97 VE 99. MADDELERDE VERMİŞ OLDUĞU İTİRAZ RET KARARI SONUÇLARI

Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararı kadar itiraz ret karar gerekçesi de itiraz edilen maddelerin yeniden yorumlanmasında büyük etkisi olacaktır. Bu nedenle ret edilen her bir maddenin ret gerekçelerini ve doğuracağı sonuçları ayrı ayrı değerlendirmek gerek.

1- Karayolları Trafik Kanun'un 90. Maddesinin Birinci Cümlesinde Yer alan "...bu Kanun..." ve "...öngörülen usul ve esaslara tabidir." ibaresi yönünden

a) Ret edilen Hüküm

Karayolları Trafik Kanun'un 90. Maddesinin Birinci Cümlesinin "*...bu Kanun ve bu Kanun çerçevesinde hazırlanan genel şartlarda öngörülen usul ve esaslara tabidir.*" Bölümünde **Yer Alan "...bu Kanun..." ve "...öngörülen usul ve esaslara tabidir.**" İbareleri Anayasa'nın 5., 13., 17., 35. ve 48. maddelerine aykırı görülmeyle itirazın reddine karar verilmiştir.

b) Gerekçe Özeti

İtiraz konusu bölümde yer alan "*...bu Kanun...*" ve "*...öngörülen usul ve esaslara tabidir.*" ibareleri bakımından bir belirsizlik söz konusu değildir. Kuralların Anayasa'nın 48. maddesi bakımından Anayasa'nın 13. maddesini ihlal eden bir yönü bulunmadığı gibi kurallar Anayasa'nın 5., 17. ve 35 maddeleri yönünden işleyen, sigorta şirketi ve zarar gören arasındaki menfaat dengesine etki edecek herhangi bir hüküm de içermemektedir.

c) Ret Kararının Sonuçları

Zorunlu mali sorumluluk sigortası kapsamındaki tazminatların Karayolları Trafik Kanun'un da ön görülen usul ve esaslara tabi olduğu ve bu kanunda düzenlenmeyen hususlarda ise TBK'un haksız fiile ilişkin hükümlerinin uygulanmasın da Anayasa'ya aykırılık olmadığı tespit edilmiştir. Bunun sonucu olarak zorunlu mali sorumluluk sigortasının kapsamında ki tazminatlar öncelikle KTK hükümlerine göre bunda olmayan hususlar konusunda ise TBK haksız fiile ilişkin hükümlere göre belirlenecektir.

2) Karayolları Trafik Kanun'un 92. Maddesinin (g) bendinde "*Hak sahibinin kendi kusuruna denk gelen tazminat talepleri*" ibaresi yönünden

a) Ret edilen Hüküm

Karayolları Trafik Kanun'un 92. Maddesinin "*Zorunlu mali sorumluluk sigortası dışında kalan hususlar:*" başlıklı 92. maddesinin itiraz konusu (g) bendinde "**Hak sahibinin**

kendi kusuruna denk gelen tazminat talepleri” Anayasa’nın 5., 17. ve 35 maddelerine aykırı görülmeyle itirazın reddine karar verilmiştir.

b) Gerekçe Özeti

Zorunlu mali sorumluluk sigortasının amacı yukarıda da açıklandığı üzere motorlu taşıtın işletilmesi sebebiyle üçüncü kişilerin uğradıkları destekten yoksun kalma zararının, bedensel zararın ve eşya zararının tazmininin teminat altına alınmasıdır. Hak sahibinin kendi kusurlu davranışı sebebiyle uğradığı zarara kendisinin katlanması gerekeceği kuşkusuzdur. Dolayısıyla kişinin kendi kusuru sebebiyle uğradığı zararın sigorta kapsamı dışında tutulmasının Anayasa’nın 5., 17. ve 35. maddelerini ihlal eden bir yönü bulunmamaktadır.

c) Ret Kararının Sonuçları

Anayasa Mahkemesi zorunlu mali sorumluluk sigortasının amacını motorlu taşıtın işletilmesi sebebiyle üçüncü kişilerin uğradıkları destekten yoksun kalma zararının, bedensel zararın ve eşya zararının tazmininin teminat altına alınması olarak belirlemiştir. Bunun sonucu olarak zorunlu sigortanın teminat kapsamı üçüncü kişilere verilen zarar ile sınırlı olduğu vurgulanmıştır. Bunun bir sonucu olarak sigortalıya, işletene ve işletenin eylemlerinden sorumlu tutulduğu sürücüye gelen zararlardan sigortacının sorumlu olmadığı belirtilmiştir.

3) Karayolları Trafik Kanun’un 92. Maddesinin (h) bendinde “İlgililerin, sigortalının sorumluluk riski kapsamında olmayan tazminat talepleri” ibaresi yönünden

a) Ret edilen Hüküm

Karayolları Trafik Kanun’un 92. Maddesinin (h) bendinde “İlgililerin, sigortalının sorumluluk riski kapsamında olmayan tazminat talepleri” Anayasa’nın 5., 17. ve 35. maddelerine aykırı görülmeyle itirazın reddine karar verilmiştir.

b) Gerekçe Özeti

Kanun’da *ilgililerin* kimler olduğu belirtilmemiş ise de anılan ibareyle ifade edilen kazaya uğrayan kişi dışında tazminat talep edebilecek kişiler olduğu anlaşılmaktadır. Kuralda yer alan “...sigortalının sorumluluk riski...” ibaresinin anlamı da değerlendirilmelidir. Zorunlu mali sorumluluk sigortasının amacı işletenin Kanun’un 85. maddesinde düzenlenen hukuki sorumluluğunu güvence altına almaktır. Dolayısıyla bu hukuki sorumluluğunu sigorta ettirmekle yükümlü olan işletenin sigortalı konumunda olduğu, sigortalının sorumluluk riskinin ise Kanun’un 85. maddesinde düzenlenen hukuki sorumluluk kapsamında gerçekleşmesi olası risklerle sınırlı olduğu anlaşılmaktadır. Bu yönleriyle kuralın belirsiz olduğu söylenemez.

Sigortalının hukuki sorumluluğu kapsamında olmayan tazminat taleplerinden dolayı sigorta şirketinin de sorumlu tutulamamasının işin niteliği gereği olduğu anlaşılmaktadır.

Sigorta şirketinin sorumluluğunun zorunlu mali sorumluluk sigortası ile teminat altına aldığı riskler ile sınırlandırılması suretiyle ilgililerin, işletenin dahi sorumlu olmadığı tazminat taleplerini sigorta şirketine yönelmelerinin önüne geçilmesinin ve sigorta şirketinin mülkiyet hakkının korunmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda esasen sigortalıdan talepte

bulunması mümkün olmayan ilgililerin, sigorta şirketinden de talepte bulunamamasının Anayasa'nın 17. ve 35. maddelerinde düzenlenen haklarını ihlal ettiği söylenemez.

c) Ret Kararının Sonuçları

Anayasa mahkemesi ret gerekçesinde kanunda yer alan “*ilgililerin*” kim olduğuna açıklık getirmiş ve trafik kazası sonucu zarar gören kişinin dışındaki tazminat talep edebilecek kişiler olarak tanımlamıştır.

Anayasa Mahkemesi ayrıca “*...sigortalının sorumluluk riski...*” kavramının tanımını ve kapsamını belirlemiştir. Zorunlu mali sorumluluk sigortası ile sigortacı KTK'un 91. Maddesine göre KTK'un 85. Maddesinde belirtilen işletenin riskini üstlendiğine göre sigortalının sorumluluk riski KTK 85. Maddesinde belirlenen risktir. Bu nedenle sigortacının sorumluluğu işletenin sorumluluğu ile sınırlıdır. Bir başka anlatımla işletenin sorumlu olmadığı bir zarardan sigortacının da sorumlu olmasının mümkün olmadığı vurgulanmıştır.

İşletenin dahi sorumlu olmadığı tazminat taleplerini sigorta şirketine yöneltmelerinin önüne geçilmesinin ve sigorta şirketinin mülkiyet hakkının korunmasının amaçlandığı bu bağlamda esasen sigortalıdan talepte bulunması mümkün olmayan ilgililerin, sigorta şirketinden de talepte bulunamamasının Anayasa'nın 17. ve 35. maddelerinde düzenlenen haklarını ihlal etmediğinin belirlenmiştir.

Bunun bir sonucu olarak özellikle %100 kendi kusuru ile ölen sürücü yada işleten ile yine eylemlerinden sorumlu olduğu sürücüsünün %100 kusuru ile ölen işletenin ölümü nedeniyle desteğinden yoksun kalanların zararlarından nasıl işleteni sorumlu tutamayacaksa işletenin riskini üstlenen sigorta şirketini de sorumlu tutulmasının mümkün olmadığı belirlenerek bu konuda yeni bir tartışma yaratılmasının önüne geçilmiştir.

4) Karayolları Trafik Kanun'un 93. Maddesinin Birinci Fıkrasında Yer Alan “Zorunlu mali sorumluluk sigortası genel şartları,...” İbaresini Yönden

a) Ret Edilen Hüküm

Karayolları Trafik Kanun'un 93. Maddesinin Birinci Fıkrasında “*Zorunlu mali sorumluluk sigortası genel şartları, teminat tutarları ile tarife ve talimatları Hazine Müsteşarlığının bağlı bulunduğu Bakanlıkça tespit edilir ve Resmi Gazetede yayımlanır.*” İfadesinde Yer Alan “*Zorunlu mali sorumluluk sigortası genel şartları,...*” İbaresini, Anayasa'nın 7. maddesine aykırı olmadığı tespit edilerek itirazın reddine karar verilmiştir.

b) Gerekçe Özeti

Anayasa koyucunun açıkça kanunla düzenlenmesini öngördüğü konularda, yasama organının temel kuralları saptadıktan sonra uzmanlık ve idare tekniğine ilişkin hususları yürütmeye bırakması, yasama yetkisinin devri olarak yorumlanamaz.

Anayasa'da münhasıran kanunla düzenleneceği öngörülen konularda da kanun koyucu temel kuralları saptadıktan sonra uzmanlık ve idare tekniğine ilişkin hususları yürütmeye bırakabilir. Yürütme organına böyle bir yetkinin tanınmış olmasının sebebinin ise zorunlu mali sorumluluk sigortası sözleşmesinin ana muhtevası niteliğindeki genel şartların Bakanlık tarafından belirlenmesini sağlamak suretiyle sözleşmenin güçlü tarafı olan sigorta

şirketlerinin kendisi lehine olan sözleşme koşullarını dikte ettirmesinin önlenmesi olduğu görülmektedir.

Zorunlu mali sorumluluk sigortası kapsamında ödenecek tazminatların hesaplanmasına ilişkin usul ve esasların belirlenmesini **yasal çerçeveye belirlenmeden genel şartlara bırakan** itiraz konusu kuralların iptallerine karar verilmiş olması da gözetilerek yürütmenin düzenleyici nitelikte işlemi olan zorunlu mali sorumluluk sigortası genel şartlarını tespit etme yetkisinin Bakanlığa bırakılması Anayasa'ya aykırı değildir.

c) Ret Kararı Sonucu

Karayolları Trafik Kanun'un 93. Maddesi Karayolları Motorlu Araçlar Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartlarının yasal dayanağını oluşturmaktadır. Yine TTK'un 1425, ve Sigortacılık Kanun'un 11. Maddeleri de zorunlu mali sorumluluk sigortasının genel şartlarının idare tarafından düzenlenmesine yetki veren yasal düzenlemelerdir. Anayasa Mahkemesi bu maddeye ilişkin iptal istemine ilişkin itirazın reddi ile birlikte Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartlarının yasal dayanağını oluşturan hükmü ayakta tutmuştur. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi'nin KTK'un 90. Maddesinde vermiş olduğu kısmi iptal kararı sonucu genel şartların uygulanabilirliğini tamamıyla ortadan kaldırdığı düşüncesinin doğru değildir.

Anayasa Mahkemesi ret karar gerekçesinde Anayasa koyucunun açıkça kanunla düzenlenmesini öngördüğü konularda, yasama organının temel kuralları tespit ettikten sonra uzmanlık ve idare tekniğine ilişkin hususları yürütmeye bırakması, yasama yetkisinin devri olarak yorumlanamayacağını tespit etmiştir. Bunun bir sonucu olarak kanunda genel olarak temel kuralları belirlenmiş hususlarda kanuna aykırı olmayan, kanunun kapsamını daraltmayan yada genişletmeyen genel şart hükümleri geçerli ve uygulanmalıdır.

Anayasa'nın 7. maddesinde "*Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisinindir. Bu yetki devredilemez.*" denilmektedir. Anayasa'nın açıkça kanunla düzenlenmesini öngörmediği konularda kanunda genel ifadelerle düzenleme yapılarak ayrıntıların düzenlenmesinin yürütmeye bırakılması mümkündür. Anayasa'da münhasıran kanunla düzenleme yapılması öngörülmemen konularda da yasamanın asliliği ve Cumhurbaşkanlığı kararnameleri haricinde geçerli olan yürütmenin türevselliği ilkeleri gereği idari işlemlerin kanuna dayanması zorunluluğu vardır. Ancak bu durumda kanunda belirlenmesi gereken çerçeve, Anayasa'nın kanunla düzenlenmesini öngördüğü durumdakinden çok daha geniş olabilecektir. Başka bir ifadeyle Anayasa'ya göre kanunla düzenlenmesi gerekmeyen bir konu, kanuni dayanağı olmak kaydıyla idarenin düzenleyici işlemlerine bırakılabilir (AYM, 19/2/2020, E.2018/91, K.2020/10, § 110). Bu kapsamda idare tarafından hazırlanan genel şartların kanuna aykırı olmayan hükümleri uygulanmalıdır.

5) Karayolları Trafik Kanun'un 97. Maddesinin Birinci Cümlesinde ki "*Zarar görenin, zorunlu mali sorumluluk sigortasında öngörülen sınırlar içinde dava yoluna gitmeden önce ilgili sigorta kuruluşuna yazılı başvuruda bulunması gerekir.*" İbaresinin Yönünden

a) Ret Edilen Hüküm

Karayolları Trafik Kanun'un 97. Maddesinin Birinci Cümlesinde ki "*Zarar görenin, zorunlu mali sorumluluk sigortasında öngörülen sınırlar içinde dava yoluna gitmeden önce*

ilgili sigorta kuruluşuna yazılı başvuruda bulunması gerekir.” İbaresinin, Anayasa'nın 13. ve 36. maddelerine aykırı olmadığı tespit edilerek itirazın reddine karar verilmiştir.

b) Gerekçe Özeti

İtiraz konusu kural zarar gören kişinin, zorunlu mali sorumluluk sigortasında öngörülen sınırlar içinde dava yoluna gitmeden önce ilgili sigorta kuruluşuna yazılı başvuruda bulunması gerektiğini düzenlemektedir.

Anayasa'nın 36, 141 ve 142. Maddeleri birlikte değerlendirildiğinde kuralla zorunlu mali sorumluluk sigortasında öngörülen sınırlar içinde dava yoluna gitmeden önce ilgili sigorta kuruluşuna yazılı başvuruda bulunulması koşulunun öngörülmesiyle taraflar arasındaki uyumsuzluğun yargıya taşınmadan çözülmesini sağlamak suretiyle hem talepte bulunanın tazminat alacağına bir an önce kavuşmasının hem de yargının iş yükünün azaltılmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır. Bu yönüyle sınırlamanın anayasal bağlamda meşru bir amaca dayandığı görülmektedir.

Uyuşmazlıkların yargı yetkisi kullanan mahkemeler aracılığıyla çözülmesi esas olmakla birlikte her uyumsuzluğun çözümünün mahkemelerden beklenmesi mahkemelerin iş yükünün artmasına ve davaların makul sürelerde bitirilememesine yol açabildiği gibi bu durum tarafların menfaatlerine de aykırı olabilmektedir. Yargının iş yükünün azaltılması, adalete erişimin kolaylaştırılması ve usul ekonomisi gibi çeşitli nedenlerle yargıya ilişkin anayasal kuralların etkililiğinin sağlanması da gözetilerek dava şartlarının öngörülmesi söz konusu olabilmektedir.

Davanın esası hakkında karar verilebilmesi için varlığı veya yokluğu gerekli olan koşullar şeklinde tanımlanabilecek olan dava şartları, yargılama usulü kanunlarında genel nitelikte dava şartları şeklinde düzenlendiği gibi diğer kanunlarda özel nitelikte dava şartı şeklinde de düzenlenebilmektedir. İtiraz konusu kural uyarınca dava yoluna başvurulmadan önce ilgili sigorta şirketine yazılı başvuruda bulunulmuş olması koşulu da özel nitelikte dava şartıdır. Dolayısıyla dava açılmadan önce yazılı başvuruda bulunulmuş olması, açılacak davada mahkemenin uyumsuzluğun esası hakkında inceleme yapabilmesi için zorunludur. Bu zorunluluğun yerine getirilmemesi hâlinde davanın dava şartı yokluğu nedeniyle usulden reddine karar verilecektir.

Diğer yandan kural zarar görenin dava yoluna gitmeden önce ilgili sigorta kuruluşuna yazılı başvuruda bulunmuş olması koşulunu öngörmekte ise de Kanun'un 97. maddesinin ikinci cümlesinde sigorta kuruluşunun başvuru tarihinden itibaren en geç 15 gün içinde başvuruyu yazılı olarak cevaplamaması veya verilen cevabın talebi karşılamadığına ilişkin uyumsuzluk olması hâlinde zarar görenin dava açabileceği veya tahkime başvurabileceği açıkça düzenlenmiştir. Kaldı ki kural işletene karşı herhangi bir başvuru yapılmış olmasına veya dava açılmış olmasına dahi gerek olmaksızın doğrudan sigorta şirketine başvuru yapılmasına imkân tanımaktadır. Bu yönleriyle kuralın kişilere aşırı bir külfet yüklediğinden de söz edilemez.

Bu itibarla Kanun'da sınırlama aracının sınırlama amacına uygun ve orantılı şekilde kullanılmasını sağlayacak yasal güvencelere yer verildiği ve amaç ile araç arasında makul bir dengenin gözetildiği anlaşıldığından kural mahkemeye erişim hakkına orantısız, dolayısıyla ölçüsüz bir sınırlama da getirmemektedir.

c) Ret Kararının Sonuçları

Anayasa Mahkemesi KTK'un 97. Maddesinin birinci cümlesinde ki iptal istemli itiraza karşı ret kararı gerekçesi son derece değerli tespitleri içermektedir. Elbette yukarıda belirttiğimiz gibi Anayasa Mahkemesi'nin ret karar gerekçe ve yorumları hüküm kısmı gibi bağlayıcı değildir. Ancak güçlü bir yol gösterici olduğu gerek doktrin gerekse Yargıtay'ca da kabul edilmektedir.

Anayasa Mahkemesi gerekçesi ile KTK'un 97. Maddesinde yer alan dava şartının ne anlama geldiği ve uygulanma şartları konusunda tartışmaları sonlandırarak niteliktedir. Bu nedenle son derece değerli görmekteyim.

Anayasa Mahkemesi KTK'un 97. Maddesi ile konulan kuralın amacını; zorunlu mali sorumluluk sigortasında öngörülen sınırlar içinde dava yoluna gitmeden önce ilgili sigorta kuruluşuna yazılı başvuruda bulunulması dava şartının öngörülmesiyle taraflar arasındaki uyuşmazlığın yargıya taşınmadan çözülmesini sağlamak suretiyle hem talepte bulunanın tazminat alacağına bir an önce kavuşmasının hem de yargının iş yükünün azaltılması olarak ifade etmiştir.

Anayasa Mahkemesi öngörülen dava şartına uyulmamasının getireceği sorunları ise şöyle sıralamıştır. Her uyuşmazlığın çözümünün mahkemelerden beklenmesi mahkemelerin iş yükünün artmasına ve davaların makul sürelerde bitirilememesine yol açabildiği gibi bu durum tarafların menfaatlerine de aykırı olabilmektedir.

Ayrıca öngörülen dava şartına uyulması ile yargının iş yükünün azaltılması, adalete erişimin kolaylaştırılması ve usul ekonomisi gibi çeşitli nedenlerle yargıya ilişkin anayasal kuralların etkililiğinin sağlayacağı tespiti de yapılmıştır.

Anayasa Mahkemesi KTK'un 97. Maddesinde ki dava yoluna başvurulmadan önce ilgili sigorta şirketine yazılı başvuruda bulunulmuş olmasının özel nitelikte dava şartı olduğunu ve dava açılmadan önce yazılı başvuruda bulunulmuş olmasını, açılacak davada mahkemenin uyuşmazlığın esası hakkında inceleme yapabilmesi için zorunlu olduğunu , bu zorunluluğun yerine getirilmemesi hâlinde davanın dava şartı yokluğu nedeniyle usulden reddine karar verileceğini belirtmiştir.

KTK'un 97. Maddesinde "*dava yoluna gitmeden önce*" ifadesi ile dava açılmadan önce sigortacıya başvuru yapılması ve 15 günlük uzlaşma süresinin beklenmesi gerektiğini açıkça göstermiştir. "*Uyuşmazlık olması hâlinde, zarar gören dava açabilir*" düzenlemesi ile de maddede belirtilen yazılı başvuru ve 15 gün içinde cevap verilmemesi yada verilen cevabın talebi karşılamaması durumunda zarar gören ile sigortacı arasında uyuşmazlık çıkacağı ve ancak bu halde dava açabileceği açıkça ifade edilmiştir.³⁸

Kanun koyucu KTK'un 97. Maddesi ile zarar gören kişilerin sigortacıya başvuru zorunluluğu getirmekle dava açılmadan, zarar gören üçüncü kişiler ile işletenin riskini üstlenen ZMSS arasında bir anlaşma ve uzlaşma zemini oluşturmak böylece yargının dava yükünü azaltmak istemiştir. Kanun koyucunun bu amacını Ceza Muhakemesi Kanun'unun 253. Maddesi ile getirilen "Uzlaşma" , İş Mahkemeleri Kanunu 3. Maddesi ile 25 Ekim 2017 tarihi itibarı ile yürürlüğe giren "Dava Şartı Olarak Arabuluculuk" yine aynı kanunla 4. Maddesinde

³⁸ Tuztaş Hüseyin, Karayolları Trafik Kanunu'nda Ki Değişikliğinin Getirdikleri, www.sevgipinari.org

getirilen " Sosyal Güvenlik Kurumuna Başvuru Zorunluluğu", 26.06.2012 tarihinde yayımı ile yürürlüğe giren " Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu" ile tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri iş veya işlemlerden doğan özel hukuk uyuşmazlıklarının çözümlenmesinde getirilen arabuluculuk yolu, Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun'un 68. Maddesi ile getirilen değeri dört bin Türk Lirasının altında bulunan uyuşmazlıklarda ilçe tüketici hakem heyetlerine, altı bin Türk Lirasının altında bulunan uyuşmazlıklarda il tüketici hakem heyetlerine, büyükşehir statüsünde bulunan illerde ise dört bin Türk Lirası ile altı bin Türk Lirası arasındaki uyuşmazlıklarda il tüketici hakem heyetlerine başvuru zorunluluğu, gibi düzenlemelerde görmek mümkündür.³⁹

Sonuç itibarı ile; KTK'un 97. Maddesi dava açılmadan yerine getirilmesi gereken bir dava ön şartını düzenlemektedir. Hukuk Muhakemeleri Kanun'un 114. Maddesinde dava şartları sayılmış ve 114/2 maddesinde "*Diğer kanunlarda yer alan dava şartlarına ilişkin hükümler saklıdır.*" İfadesi ile diğer kanunlarla da dava şartının konulabileceği kabul edilmiştir. KTK'un 97. maddesinde ki bu dava şartı HMK 114. maddesinde sayılan dava şartlarına göre daha özel bir dava şartıdır. Bu nedenle HMK'un 115/2 maddesinde yer alan "*..dava şartı noksanlığının giderilmesi mümkün ise bunun tamamlanması için kesin süre verir.*" düzenlemesinin KTK'un 97. maddesinde uygulanması mümkün değildir. HMK'un 115/2 maddesinde dava şartının tamamlanması için verilecek süre HMK'un 114. maddesinde sayılan ve sonradan tamamlanması mümkün olan dava şartları için geçerlidir. Bu nedenle madem HMK'un 114/2 maddesi ile diğer kanunlarda ki dava şartları saklı tutulmuş ise KTK'un 97. maddesindeki dava şartının usul hükümleri de kendi içinde yer almıştır. KTK'un 97. maddesinde ki emredici düzenleme gereği dava açılmadan önce sigortacıya başvurulacak ve 15 günlük uzlaşma süresi beklenerek ve uyuşmazlık çıkması durumunda dava şartı gerçekleşmiş olacaktır. Dava açılmadan önce KTK'un 97. maddesinde ki şartlar gerçekleşmemiş ise bir başka anlatımla yazılı başvuru ve 15 günlük bekleme süresi dolmadan dava açılmış ise dava şartı yokluğundan dava usulden reddine karar verilecektir.⁴⁰

6) Karayolları Trafik Kanun'un 99. Maddesinin Birinci Fıkrasında Yer Alan "...zorunlu mali sorumluluk sigortası genel şartlarıyla belirlenen belgeleri,..." İbaresinin yönünden

a) Ret Edilen Hüküm

Karayolları Trafik Kanun'un 99. Maddesinin Birinci Fıkrasında "*Sigortacılar, hak sahibinin zorunlu mali sorumluluk sigortası genel şartlarıyla belirlenen belgeleri, sigortacının merkez veya kuruluşlarından birine ilettiği tarihten itibaren sekiz iş günü içinde zorunlu mali sorumluluk sigortası sınırları içinde kalan miktarları hak sahibine ödemek zorundadırlar.*" ifadesinde Yer Alan "*...zorunlu mali sorumluluk sigortası genel şartlarıyla belirlenen belgeleri,...*" İbaresinin, Anayasa'nın 5., 17. ve 35. maddelerine aykırı olmadığına ve itirazın reddine karar verilmiştir.

³⁹ Tuztaş Hüseyin, Karayolları Trafik Kanunu'nda Ki Değişikliğinin Getirdikleri, www.sevgipinari.org

⁴⁰ Tuztaş Hüseyin, Karayolları Trafik Kanunu'nda Ki Değişikliğinin Getirdikleri, www.sevgipinari.org , Tuztaş Hüseyin Trafik Kazalarından Doğan Cismani Zararlar ve Tazmini, Sayfa 42,43,44 ve 62.

b) Gerekçe Özeti

Söz konusu fıkra, tazminat talep etme hakkına sahip olan kişinin zorunlu mali sorumluluk sigortası genel şartlarında belirlenen belgeler ile sigorta şirketine başvurusu hâlinde sigorta şirketini sekiz iş günü içinde ödeme yapmakla yükümlü kılmak suretiyle hak sahibinin tazminat alacağına bir an önce kavuşmasını amaçlamaktadır.

Öte yandan motorlu taşıt işletilmesi sonucunda ortaya çıkan zararın tazmini amacıyla ödenecek tazminatın belirlenebilmesi için öncelikle zararın belirlenmesi gerekmektedir. Motorlu taşıt işletilmesi sebebiyle meydana gelen zarar, kişinin mal varlığında azalma şeklinde ortaya çıkabileceği gibi kişinin mal varlığında artışın engellenmesi şeklinde de olabilmektedir. Örneğin bedensel zarara uğrayan kişiye ödenecek tazminatın hesaplanabilmesi öncelikle iş gücü kaybı ve tedavi gideri gibi zararların belirlenmesine bağlıdır. Bu belirlemenin hastane veya doktor tarafından düzenlenen raporlar, kesilen faturalar gibi belgelere dayandırılması gerekeceği açıktır. Aynı şekilde destekten yoksun kalma tazminatının hesaplanabilmesi de ölenin sağladığı destek miktarı ve destek olmaya devam edeceği süre gibi hususların ortaya konulmasını gerekli kılmaktadır. Benzer şekilde eşya zararı sebebiyle ödenecek tazminatın hesaplanabilmesi de eşyanın uğradığı değer kaybının belirlenmesine bağlıdır. Gerek bedensel zararın ve destekten yoksun kalma zararının gerekse eşya zararının belirlenebilmesi dolayısıyla tazminatın hesaplanabilmesi tazminat talebinde bulunan kişi tarafından ileri sürülen iddia, olgu ve belgelerin değerlendirilmesine bağlıdır. Sigorta şirketi tarafından yapılacak olan tazminat ödemesinin hak sahibi tarafından zorunlu mali sorumluluk sigortası genel şartları ile belirlenecek belgelerin sigorta şirketine iletilmesi koşulluna bağlanmış olmasının işin doğasının gereği olduğu anlaşılmaktadır.

Diğer yandan söz konusu belgelerin bilim ve teknoloji alanındaki gelişmelere bağlı olarak değişebileceği açıktır. Gerek bedensel zararın gerekse mal varlığı zararının ispatı amacıyla düzenlenen belgeleri düzenlemeye yetkili kurumlar ya da düzenlenecek belgelerin niteliği zaman içinde değişebileceği gibi ispat için gereken belgelerin sayısı da değişebilecektir. Dolayısıyla bu belgelerin genel şartlar ile belirlenmesi, genel şartların öngörülme amacı kapsamında olduğu gibi genel şartların haiz olduğu ikincil mevzuat niteliğine de uygun düşmektedir.

Kanun'un 99. maddesinin itiraz konusu kuralın da yer aldığı birinci fıkrası; zararın belirlenmesine, dolayısıyla tazminatın hesaplanmasına temel teşkil edecek belgelerin sunulması hâlinde sigorta şirketini sekiz iş günü içinde ödeme yapmakla yükümlü kılarak zarar görenin zararının tazminini öngören bir imkân sunmaktadır. Böylece motorlu taşıt işletilmesi sebebiyle kişinin uğradığı zararın bir an önce tazmin edilmesi mümkün olmaktadır. Bu yönüyle kuralın Anayasa'nın 5., 17. ve 35. maddeleri gereği devlete yüklenen pozitif yükümlülüklerle bağdaşmadığı söylenemez.

c) Ret Kararı Sonuçları

Anayasa Mahkemesi KTK'un 99. Maddesinin birinci fıkrasının iptali amacı ile yapılan itirazın ret karar gerekçesinde kuralın konuluş amacını, tazminat talep etme hakkına sahip olan kişinin zorunlu mali sorumluluk sigortası genel şartlarında belirlenen belgeler ile sigorta şirketine başvurusu hâlinde sigorta şirketini sekiz iş günü içinde ödeme yapmakla yükümlü

kılmak suretiyle hak sahibinin tazminat alacağına bir an önce kavuşmasını amaçlamaktadır şeklinde belirtmiştir.

Sigorta şirketinin kendisine başvuran zarar görene ödeme yapabilmesi için gerek bedensel zararın ve destekten yoksun kalma zararının gerekse eşya zararının belirlenebilmesi dolayısıyla tazminatın hesaplanabilmesi tazminat talebinde bulunan kişi tarafından ileri sürülen iddia, olgu ve belgelerin değerlendirilmesine bağlıdır.

Gerek bedensel zararın gerekse mal varlığı zararının ispatı amacıyla düzenlenen belgeleri düzenlemeye yetkili kurumlar ya da düzenlenecek belgelerin niteliği zaman içinde bilim ve teknoloji alanındaki gelişmelere bağlı olarak değişebileceği gibi ispat için gereken belgelerin sayısı da değişebileceği bu nedenle belgelerin genel şartlar ile belirlenmesi, genel şartların öngörülme amacı kapsamında olduğu gibi genel şartların haiz olduğu ikincil mevzuat niteliğine de uygun düştüğü Mahkemece tespit edilmiştir.

Sigorta şirketinin zarar görenin zararını belirleyip ödeyebilmesi için zarar gören tarafından sigortacıya sunulması gereken ve zorunlu mali sorumluluk sigortası genel şartlarıyla belirlenen belgeler genel şartlar ekinde sayılmıştır.

A) Sürekli Sakatlık

- ✓ Erişkinler İçin Engellilik Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik ve Çocuklar İçin Özel Gereksinim Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik doğrultusunda hazırlanan sağlık kurulu raporu,
- ✓ Epikriz Raporu,
- ✓ Genel adli muayene raporu,
- ✓ Tüm tetkik ve tedavilere ilişkin raporlar,
- ✓ Mağdura ait kimlik belgesi fotokopisi,
- ✓ Kaza raporu, varsa bilirkişi raporu veya keşif zaptı veya mahkeme kararı,
- ✓ Mağdura ait kaza tarihi itibarıyla son gelir durum belgesi,
- ✓ Hak sahibine ait banka hesap bilgileri (banka - şube adı, Iban numarası),
- ✓ Sağlık verilerine erişim, işleme ve aktarım konusunda mağdur tarafından verilen açık rıza beyanı.

B) Ölüm

- ✓ Kaza Raporu, varsa Bilirkişi Raporu, keşif zaptı veya mahkeme kararı,
- ✓ Veraset ilamı,
- ✓ Ölüm belgesi ve ölü muayene otopsi raporu,
- ✓ Anne ve baba bilgisini de gösterir güncel vukuatlı nüfus kayıt örneği,
- ✓ Ölen kişiye ait kaza tarihi itibarıyla son gelir durum belgesi,
- ✓ *Hak sahibine ait banka hesap bilgileri (banka - şube adı, Iban numarası).*

C) Kişisel Bilgi Doğrulama Evrakları

- ✓ Gerçek Kişilerde: Nüfus cüzdan fotokopisi ve imza beyanı, iletişim bilgileri,
- ✓ Tüzel Kişilerde: Vergi levhası, ticaret

Bu belgeler trafik kazasını ve zarar görenin zararını belgeleyen belgeler olması nedeniyle bu belgeler ibraz edilmeden sigorta şirketinden zararının karşılanmasını beklemek mümkün değildir.

Görüldüğü gibi bu belgeler içinde Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı tarafından çıkarılan Erişkinler İçin Engellilik Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik ve Çocuklar İçin Özel Gereksinim Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik doğrultusunda hazırlanan sağlık kurulu raporu da yer almaktadır. Yönetmeliğin amacı, Erişkinler İçin Engellilik Sağlık Kurulu Raporu ile Erişkinler İçin Terör, Kaza ve Yaralanmaya Bağlı Durum Bildirir Sağlık Kurulu Raporunun alınışı, geçerliliği, değerlendirilmesi ve bu raporu verebilecek yetkili sağlık kurum ve kuruluşlarının tespiti ile ilgili usul ve esasları belirlemek; engellilerle ilgili derecelendirmelere, sınıflandırmalara ve tanımlamalara gereksinim duyulan alanlarda ortak bir uygulama geliştirmek ve uluslararası sınıflandırma ve ölçütlerin kullanımının yaygınlaştırılmasını sağlamak olarak belirlenmiştir.

Yargıtay 17. Hukuk Dairesi kararlarında istikrarlı bir şekilde, sürekli iş göremezlik oranının (maluliyetin) trafik kazasının gerçekleştiği tarihte yürürlükte olan yönetmelik ve eklerine göre tespit edilmesini istemektedir.

Bu yönetmelikler ve geçerli olduğu tarihler aşağıda verilmiştir.

- a) 11.10.2008 tarihine kadar Sosyal Sigorta Sağlık İşlemleri Tüzüğü,
- b) 11.10.2008- 01.09.2013 tarihleri arasında Meslekte Kazanma Gücü Kaybı Oranı Tespit İşlemleri Yönetmeliği
- c) 01.09.2013-01.06.2015 tarihleri arası Maluliyet Tespiti İşlemleri Yönetmeliği (Bu yönetmeliğin eki %60 maluliyeti belirlemek için düzenlenmiştir. %60 'ın altı ve üstü yoktur. Bu nedenle bir önceki yönetmelik çizelgesi uygulanacaktır. (Maluliyet Bilirkişi Kongresi)
- d) 01.06.2015-20.02.2019 tarihleri arası Genel Şartlar Ek 6. Maddesine göre 30/3/2013 tarihli Özürlülük Ölçütü, Sınıflandırması ve Özürlülere Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmelik
- e) 20 Şubat 2019 tarihinden sonra Erişkinler İçin Engellilik Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik ve Çocuklar İçin Özel Gereksinim Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik

VII) SONUÇ

Anayasa'nın 153. Maddesi gereği, Anayasa Mahkemesi kararları Resmî Gazetede hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzelkişileri bağlar.

Anayasa Mahkemesi'nin norm denetimi yaparken ret karar gerekçe ve yorumları kararlarının hüküm kısmı gibi bağlayıcı olmasa da yasama, yürütme ve yargı organları ile idare makamlarına, gerçek ve tüzelkişilere yol göstericidir.

İtiraz yoluyla yapılan başvuru üzerine iptal edilen hükmü, benzer işlerde uygulama durumunda bulunan başka mahkemeler de Anayasa Mahkemesi iptal kararına uymak zorunda

olup, iptal edilen yasa maddesine dayanarak karar veremezler. İtiraz yoluna başvuran mahkemenin verilecek olan iptal kararı ile bağlı olması, diğer mahkemeler bakımından da aynı etkiyi haizdir. Sadece başvuran mahkeme açısından iptal kararının geriye yürüyeceğinin kabulü, uygulanacak olan norm bakımından mahkemeler arasında eşitsizlik doğuracaktır. Tüm mahkemelerin itiraz yoluna başvurması da beklenemeyeceğinden, uyuşmazlığa dair iptal kararının diğer mahkemelerde derdest olan davalar bakımından da uygulanması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi 17/7/2020 Tarih, 2019/40 Esas, 2020/40 Karar Sayılı Kararında Karayolları Trafik Kanun'unun 90 ve 92. Maddelerinde kısmen iptal karar vermiştir. Bu maddelerde ki "genel Şartlar" ibarelerini iptal edilmesi sonucu zorunlu mali sorumluluk sigortası kapsamında ki tazminatlar, öncelikle Karayolları Trafik Kanun'un hükümlerinin, bu kanunda düzenlenmeyen hususlarda ise Türk Borçlar Kanun'un haksız fiile ilişkin hükümlerinin usul ve esasları çerçevesinde belirlenecektir. Bu kanunlarda açıkça düzenlenmiş hususlarda genel şartlar ile kanunun kapsamını daraltan yada genişleten hükümleri uygulanmayacaktır. Genel şartlar TTK'un 1425, Sigortacılık Kanunu 11 ve KTK'un 95. Maddelerinin verdiği yetkiye dayanılarak idarece çıkarıldığı için, KTK ve TBK'un haksız fiile ilişkin hükümlerinde genel olarak temel unsurları belirlenmiş hususlarda bu temel unsurlara aykırı olmamak şartı ile genel şartların hükümleri uygulanacaktır.

Anayasa Mahkemesi'nin KTK'un 92/i maddesinde yaptığı iptal sonucu KTK'un 92. Maddesinde düzenlenen "*Zorunlu mali sorumluluk sigortası dışında kalan hususlar*" başlığında düzenlenen kurallara aykırı genel şartların A.6 maddesindeki kurallar uygulanmayacaktır.

Anayasa Mahkemesi'nce KTK'un 92. Maddesinin (g) ve (h) fıkralarına yapılan itirazın reddi kararı ve gerekçesi birlikte değerlendirildiğinde zorunlu mali sorumluluk sigortacısı işletenin KTK'un 85. Maddesinde ki risklerini üstlenmektedir. İşletenin sorumlu olmadığı hususlarda sigortacıda sorumlu değildir. Kişi kendi kusuruna dayanarak talepte bulunamaz. Bunun sonucu olarak yüzde yüz kusuru ile kendi ölümüne neden olan sürücü yada işletenin desteğinden yoksun kalanlar destek zararlarının karşılanması için nasıl işletene başvuramayacaklarsa işletenin sorumluluğunu üstlenen sigortacıya da başvuramayacaktır. Yani işletenin sorumluluğu yoksa sigortacının sorumluluğu da bulunmamaktadır.

Anayasa Mahkemesi KTK'un 93. Maddesinin birinci cümlesine ilişkin itirazın reddine karar vermekle genel şartların idarece düzenlenmesinin yasal dayanağını ayakta tutmuştur. Bu nedenle açıkça kanuna aykırı olmayan genel şart hükümleri uygulanmalıdır.

Anayasa Mahkemesi KTK'un 97. Maddesinin ilk cümlesine yapılan itirazı ret karar ve gerekçesi birlikte değerlendirildiğinde bu madde ile düzenlenen dava şartı Anayasa'ya aykırı değildir. Bu madde ile getirilen dava yoluna gitmeden önce sigortacıya yazılı başvuruda bulunması 15 gün içinde cevap verilmemesi yada verilen cevap talebi karşılanmaması durumunda dava açma hakkının tanınması taraflar arasındaki uyuşmazlığın yargıya taşınmadan çözülmesini sağlamak suretiyle hem talepte bulunanın tazminat alacağına bir an önce kavuşmasının hem de yargının iş yükünün azaltılmasına yöneliktir. Bu maddede öngörülen dava şartı özel nitelikte dava şartı olup, dava açılmadan önce yazılı başvuruda bulunulmuş olması, açılacak davada mahkemenin uyuşmazlığın esası hakkında inceleme

yapabilmesi için zorunlu olduğu , bu zorunluluğun yerine getirilmemesi hâlinde davanın dava şartı yokluğu nedeniyle usulden reddine karar verilecektir.

Anayasa Mahkemesi'nin KTK'un 99. Maddesine yapılan itirazın reddi ile bu ret karar gerekçesi birlikte değerlendirildiğinde zarar görenin sigortacıya sigorta tazminatının ödenmesi için başvurması durumunda genel şartlarda belirtilen belgelerin sunulması zorunluluğu ayakta tutulmuştur. Bunun sonucu genel şartların ekinde yer alan belgeler zarar gören üçüncü kişi tarafından sigortacıya sunulması zorunludur. Bu belgeler arasında Erişkinler İçin Engellilik Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik ve Çocuklar İçin Özel Gereksinim Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik doğrultusunda hazırlanan sağlık kurulu rapor da yer almaktadır. Yargıtay 17. Hukuk Dairesinin trafik kazasının olduğu tarihte geçerli yönetmeliğe uygun olarak maluliyetin tespit edilmesi yönündeki istikrarlı kararları dikkate alındığında bu yönetmeliğin hükümlerinin geçerliliğinin sürdüğünü söyleyebiliriz.

Hüseyin TUZTAŞ

(Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Üyesi)

KAYNAKÇA

- 1) Anayasa Mahkemesi'nin 17/7/2020 Tarih, 2019/40Esas, 2020/40 Karar Sayılı Kararı
- 2) Ergun ÖZBUDUN , Türk Anayasa Hukuku
- 3) Burhan KUZU, Anayasa Mahkemesi'nin İptal Kararlarının Geriye Yürümezliği Sorunu
- 4) Mustafa BABAYİĞİT, Türk Hukukunda Anayasa Mahkemesi Kararlarının Geriye Yürümezliği Sorunu
- 5) Yıldırım, TURAN, Anayasa Mahkemesi Kararlarının Bağlayıcılığı
- 6) Şerife Ilgın YILDIZTURAN, Anayasa Mahkemesi'nin Yorumlu Ret Kararları
- 7) İsmail KÖKÜSARI, Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru Yolunda İhlal Kararlarının Kesinliği, Bağlayıcılığı ve Etkisi
- 8) Halil ALTINDAĞ, Anayasa Mahkemesi'nin İptal Kararı Veya Anayasa Değişikliği Sonrasında İdari Dava Açma Süresinin Yeniden Doğması
- 9) Vural SEVEN, Anayasa Mahkemesi'nin 17/7/2020 Tarihli 2019/40Esas, 2020/40 Karar Sayılı Kararı'nın Sigorta Hukuku Açısından Sonuçları